

PRZEGLĄD WYBORCZY

Biuletyn informacyjny

2/2005

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego

ISSN 1507-983X

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego
00-902 Warszawa, ul. Wiejska 10

Opracowanie - Zespół w Krajowym Biurze Wyborczym
Bohdan Szcześniak
Alicja Kicińska
Marcin Lisiak
Redakcja - Kazimierz Wojciech Czaplicki, kierownik Biura

Skład komputerowy – Marcin Lisiak

Przy wykorzystaniu informacji zawartych w „Przeglądzie wyborczym” Krajowe Biuro Wyborcze będzie wdzięczne za każdorazowe wskazanie źródła informacji.

Oficjalna strona Państwowej Komisji Wyborczej w Internecie

www.pkw.gov.pl

SPIS TREŚCI	Str.
* Posiedzenia Państwowej Komisji Wyborczej	5
- Informacja o działalności Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego w 2004 r.	5
* Wyjaśnienia i opinie	40
* Wymiana doświadczeń z zagranicą	41
* Z prac Krajowego Biura Wyborczego	42

POSIEDZENIA PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

Państwowa Komisja Wyborcza odbyła posiedzenia w dniach 14 i 28 lutego 2005 r.

- * Mając na uwadze upływającą w 2005 r. kadencję Sejmu i Senatu oraz kadencję Prezydenta RP i wybory do tych organów przypadające w 2005 r., Państwowa Komisja Wyborcza dokonała wstępnego przeglądu aktów wykonawczych potrzebnych do przeprowadzenia wyborów i określiła roboczy tryb pracy w tym zakresie.
- * Kontynuowano prace związane z wykonaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 lipca 2004 r. (Sygn. akt P 20/03), w którym Trybunał uznał za niezgodne z Konstytucją przepisy art. 84 ust.2 - 4 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. Państwowa Komisja Wyborcza przygotowała robocze propozycje legislacyjne zmian w tym zakresie w Ordynacji wyborczej i przekazała je Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji przygotowującemu projekt nowelizacji tej ustawy.
- * Państwowa Komisja Wyborcza rozpatrzyła i przyjęła informację o swojej działalności i działalności Krajowego Biura Wyborczego w 2004 r. Informację przekazano Prezydentowi RP, Marszałkom Sejmu i Senatu, Prezesowi Rady Ministrów oraz informacyjnie przesłano je Prezesom Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnemu Sądowi Administracyjnego i Rzecznikowi Praw Obywatelskich.

Informacja o działalności Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego w 2004 r.

I. Podstawa prawna i zakres działania

1. Państwowa Komisja Wyborcza działa zgodnie z ustawowo określoną właściwością jako stały najwyższy organ w sprawach przeprowadzania wyborów, złożony z 9 sędziów: po 3 sędziów z Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego (art. 36 Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP). Skład Państwowej Komisji Wyborczej jest następujący: przewodniczący-Ferdynand Rymarz, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku; zastępcy przewodniczącego - Jan Kacprzak, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego i Stanisław Kosmał, sędzia Sądu Najwyższego; członkowie - Stefan Jaworski, sędzia Trybunału Konstytucyjnego w stanie spoczynku, Andrzej Kisielewicz, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Andrzej Mączyński, sędzia Trybunału Konstytucyjnego, Włodzimierz Ryms, sędzia Naczelnego Sądu Administracyjnego; Stanisław Zabłocki, sędzia Sądu Najwyższego; Tadeusz Żyżnowski, sędzia Sądu Najwyższego. Funkcję sekretarza Komisji pełni Kierownik Krajowego Biura Wyborczego Kazimierz W. Czaplicki.

Zakres właściwości Państwowej Komisji Wyborczej został w 2004 r. powiększony o zadania wynikające z ustawy z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego .

W obowiązującym stanie prawnym Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje zadania i czynności określone w ustawach:

- z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544 ze zm.¹),
- z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499 ze zm.²),
- z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz. U. Nr 25, poz. 219),
- z dnia 16 lipca 1998 r. – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547 ze zm.³), a w zakresie wyborów do Rady miasta stołecznego Warszawy i rad dzielnic w m.st. Warszawy- w ustawie z dnia 15 marca 2002 r. o ustroju miasta stołecznego Warszawy (Dz. U. Nr 41, poz. 361 i Nr 127, poz. 1087),
- z dnia 20 czerwca 2002 r. o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta (Dz. U. Nr 113, poz. 984 ze zm.⁴),
- z dnia 14 marca 2003 r. o referendum ogólnokrajowym (Dz. U. Nr 57, poz. 507 i Nr 85, poz. 782),
- z dnia 15 września 2000 r. o referendum lokalnym (Dz. U. Nr 88, poz. 985 ze zm.⁵),
- z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857 ze zm.⁶),
- z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz. U. Nr 106, poz. 679 ze zm.⁷),
- z dnia 11 kwietnia 1997 r. o ujawnieniu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne (Dz. U. z 1999 r. Nr 42, poz. 428 ze zm.⁸)
- z dnia 24 czerwca 1999 r. o wykonywaniu inicjatywy ustawodawczej przez obywateli (Dz. U. Nr 62, poz. 688).

Zadania w zakresie wyborów organów jednostek samorządu terytorialnego przeprowadzanych w toku ich kadencji wynikają także z ustaw:

- z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.⁹),
- z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592 ze zm.¹⁰),
- z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590 ze zm.¹¹).

Wykonywanie zadań określonych w ustawach wyborczych i ustawie o partiach politycznych wymaga także stosowania przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów innych ustaw, w szczególności ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926 ze zm.¹²), ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. Nr 112, poz. 1198 z 2002 r. Nr 153, poz. 1271 i z 2004 Nr 240, poz. 2407), ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 ze zm.¹³), ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24 ze zm.¹⁴), ustawy z dnia 10 kwietnia 1974 r. o ewidencji ludności i dowodach osobistych (Dz. U. z 2001r. 87, poz. 960 ze zm.¹⁵).

2. Pełnomocnikami Państwowej Komisji Wyborczej w sprawach organizacji wyborów samorządowych są powołani na podstawie Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw komisarze wyborczy (M.P. z 2003 r. Nr 38, poz. 559). W wyborach Prezydenta RP, w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz w wyborach posłów do Parlamentu Europejskiego wchodzi oni z urzędu w skład okręgowych komisji wyborczych jako ich przewodniczący, a nadto są organami przeprowadzającymi – w zakresie ustawowo określonym - referenda ogólnokrajowe i referenda lokalne dotyczące odwołania organu jednostki samorządu terytorialnego w czasie trwania kadencji.
3. Warunki organizacyjno-administracyjne, finansowe i techniczne związane z przygotowaniem i przeprowadzeniem wyborów i referendum, obsługę Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzy wyborczych oraz inne określone prawem zadania w zakresie funkcjonowania systemu wyborczego zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze, którego terenowymi jednostkami organizacyjnymi są delegatury. Zgodnie z art. 55 ust. 3 Ordynacji wyborczej organizację Krajowego Biura Wyborczego i zakres działania określa statut nadany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Kierownika Krajowego Biura Wyborczego (M.P. z 2002 r. Nr 3, poz. 60 oraz z 2003 r. Nr 5, poz. 65).

II. Realizacja zadań ustawowych w 2004 r.

1. Wybory posłów do Parlamentu Europejskiego

1) Państwowa Komisja Wyborcza współdziałała w pracach prowadzonych w Sejmie i Senacie nad ustawą – Ordynacją wyborczą do Parlamentu Europejskiego.

- Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej systematycznie uczestniczył w posiedzeniach zespołów, podkomisji i komisji przygotowujących projekt, prezentował opinie Państwowej Komisji Wyborczej oraz udzielał bieżących informacji i wyjaśnień. Przekazywane były także w tych sprawach opracowania pomocnicze, analizy, wnioski i propozycje legislacyjne.

Zgłaszane przez Państwową Komisję Wyborczą opinie i propozycje koncentrowały się na zapewnieniu dotyczyły spójności systemu wyborczego oraz ukształtowaniu warunków prawnych dla prawidłowego i sprawnego przeprowadzenia wyborów. Postulowano zwłaszcza potrzebę uściślenia przepisów dotyczących funkcjonowania nowej instytucji prawa wyborczego, jaką stanowił udział w wyborach obywateli Unii Europejskiej zamieszkałych w Polsce. Wobec rozległości terytorialnej przewidywanych okręgów wyborczych, dużej liczby obwodów głosowania oraz znacznych odległości między komisją okręgową a komisjami obwodowymi – Państwowa Komisja Wyborcza proponowała ustanowienie ogniw pośrednich, tj. rejonowych komisji wyborczych. Wskazywała na skomplikowane i niespójne z polskim systemem wyborczym zasady podziału mandatów oraz na wątpliwości dotyczące sposobu wyliczenia w okręgu wyborczym limitów wydatków na kampanię wyborczą. Szereg zgłoszonych propozycji zostało uwzględnionych w ustawie.

2. Państwowa Komisja Wyborcza po uchwaleniu w dniu 23 stycznia 2004 r. ustawy - Ordynacja wyborczą do Parlamentu Europejskiego podjęła wstępne działania związane z przygotowaniem wyborów, planowanych na czerwiec 2004 r. M.in. mając na uwadze sprawne wykonanie czynności wyborczych skierowała pismo do przewodniczących rad gmin, wójtów, burmistrzów i prezydentów miast przypominając o ich zadaniach przewidzianych w ustawie. Komisja wskazała zwłaszcza na konieczność szybkiego podjęcia prac nad wdrożeniem zmienionych zasad prowadzenia rejestru wyborców i sporządzania spisu wyborców, z uwzględnieniem podziału na część A - obejmującą obywateli polskich i część B - obejmującą obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi. Jednocześnie do publicznej wiadomości została podana informacja o prawach wyborczych i warunkach udziału w głosowaniu (w języku polskim i angielskim). Na stronie internetowej www.pkw.gov.pl zapewniono stałą, bieżącą informację prawną o przepisach wyborczych.

Informując o uregulowaniach prawnych zawartych w nowej ustawie i zadaniach z niej wynikających zwracano uwagę na liczne odwołania do przepisów innych ustaw, w szczególności Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, ale także Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, ustawy o partiach politycznych, ustawy o ujawnianiu pracy lub służby w organach bezpieczeństwa państwa lub współpracy z nimi w latach 1944-1990 osób pełniących funkcje publiczne, ustawy o ochronie danych osobowych, ustawy o dostępie do informacji publicznej. Podjęta została robocza współpraca z właściwymi ministrami w sprawach szybkiego wydania aktów wykonawczych przewidzianych w Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego.

3. Po ogłoszeniu postanowienia Prezydenta RP z dnia 9 marca 2004 r. o zarządzeniu wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego na niedzielę 13 czerwca 2004 r. (Dz. U. Nr 40, poz. 354) przystąpiono niezwłocznie do realizacji zadań i czynności wyborczych.
  - Zgodnie z ustawowym upoważnieniem zostały wydane, przez właściwych ministrów i Krajową Radę Radiofonii i Telewizji, akty wykonawcze dotyczące: rejestru wyborców i spisu wyborców; utworzenia obwodów głosowania za granicą i na polskich statkach morskich oraz sporządzenia spisu wyborców dla tych obwodów; należności pieniężnych przysługujących członkom komisji wyborczych w związku z wykonywaniem zadań w komisjach; prowadzenia rachunkowości przez komitety wyborcze uczestniczące w wyborach; rozpowszechniania audycji wyborczych; postępowania z dokumentami z wyborów. Państwowa Komisja Wyborcza, w zakresie ustawowo określonym, systematycznie współdziałała w sprawach wydania tych aktów prawnych.
  - Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie ze swoją właściwością wydała uchwały dotyczące organizacji i przeprowadzenia wyborów: uchwaliła regulaminy okręgowych, rejonowych i obwodowych komisji i wzory ich pieczęci; określiła terytorialny zasięg działania, siedziby i zadania rejonowych komisji wyborczych; ustaliła wzory zgłoszenia oraz protokołu rejestracji list kandydatów na posłów; wzór karty do głosowania, zasady ich drukowania, przechowywania i dostarczenia obwodowym komisjom wyborczym; sposób sporządzania i przekazania kart do obwodów głosowania za granicą i na polskich statkach morskich; warunki i sposób wykorzystania w wyborach techniki elektronicznej; zasady i tryb przekazywania informacji o „frekwencji” w trakcie głosowania; wzory protokołów głosowania i zaświadczenia dla męża zaufania; tryb przekazywania wyników głosowania z obwodów utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich. Komisja wydała ponadto

szczegółowe wytyczne dla komisji wyborczych dotyczące: przyjmowania zgłoszeń i rejestracji list kandydatów na posłów; zadań i trybu przeprowadzenia głosowania; trybu i sposobu wykonywania zadań związanych z ustalaniem wyników głosowania, przekazywania wyników głosowania i postępowania z dokumentami z wyborów.

- Zgodnie z Ordynacją wyborczą podmiotami uprawnionymi do zgłaszania kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego były utworzone w tym celu komitety wyborcze: partii politycznych, koalicji partii politycznych oraz wyborców. Utworzenie komitetu wyborczego spełniającego ustawowo określone warunki Państwowa Komisja Wyborcza potwierdzała uchwałą. Zawiadomienia mogły być zgłaszane do dnia 24 kwietnia 2004 r.

Do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęły zawiadomienia od 33 komitetów wyborczych. Państwowa Komisja Wyborcza potwierdziła utworzenie 31 komitetów wyborczych, a odmówiła przyjęcia zawiadomienia 2 komitetów wyborczych, tj. Niezależnego Komitetu Wyborczego Wyborców VETO- z powodu niepoparcia zgłoszenia przez wymaganą liczbę 1000 obywateli, oraz Komitetu Wyborczego Wyborców Samoobrona Narodu Polskiego – ponieważ nazwa tego Komitetu nie różniła się dostatecznie od nazwy partii politycznej Samoobrona Rzeczpospolitej Polskiej, co stanowiło wadę zgłoszenia polegającą na naruszeniu art. 53 ust. 3 Ordynacji wyborczej, a Komitet nie usunął tej wady. Na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej odmawiające przyjęcia zawiadomienia oba Komitety wniosły w ustawowym trybie skargi do Sądu Najwyższego. Zostały one oddalone.

W rezultacie do zgłaszania kandydatów na posłów w wyborach do Parlamentu Europejskiego zarządzonych na dzień 13 czerwca 2004 r. uprawnionych było 31 komitetów wyborczych: 15 komitetów wyborczych partii politycznych, 2 koalicyjne komitety wyborcze oraz 14 komitetów wyborczych wyborców. Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o uprawnionych komitetach został ogłoszony w Monitorze Polskim z dnia 14 maja 2004 r. Nr 20, poz. 365.

- W ustawowym terminie do dnia 4 maja 2004 r. do godz. 24.00 pełnomocnicy komitetów wyborczych mogli zgłaszać właściwym okręgowym komisjom wyborczym okręgowe listy kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego do rejestracji. O sposobie, terminie i warunkach zgłaszania list Państwowa Komisja Wyborcza poinformowała pełnomocników w „Informacji” z dnia 29 marca 2004 r., która przez cały okres przewidziany na zgłaszanie list była także dostępna na jej stronie w internecie. Ponieważ upływający 4 maja 2004 r. termin na zgłaszanie list kandydatów poprzedzały dni wolne od pracy 1 - 3 maja br., Państwowa Komisja

Wyborcza zobowiązała okręgowe komisje wyborcze do pełnienia także w tych dniach dyżurów w celu przyjmowania zgłoszeń. Wszystkie okręgowe komisje wyborcze dyżury w tym okresie pełniły.

- Okręgowe komisje wyborcze przyjęły zgłoszenia 216 okręgowych list kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego dokonane przez 21 komitetów wyborczych. Okręgowe komisje odmówiły rejestracji 15 list. Od 11 uchwał odmawiających rejestracji list pełnomocnicy komitetów wyborczych wnieśli odwołania odpowiednio do sądów okręgowych i Państwowej Komisji Wyborczej. Uwzględnione zostały 2 odwołania: OKW w Katowicach zgodnie z rozstrzygnięciem Państwowej Komisji Wyborczej po ponownym rozpatrzeniu dokumentów zgłoszenia zarejestrowała w okręgu wyborczym nr 11 listę kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego zgłoszoną przez Komitet Wyborczy Wyborców Konfederacja Ruch Obrony Bezrobotnych, a wskutek uwzględnienia skargi przez sąd okręgowy – listę tego Komitetu zarejestrowała OKW w Warszawie w okręgu wyborczym nr 4.

Po zakończeniu procedur rejestracyjnych w wyborach do Parlamentu Europejskiego zarejestrowane zostały 203 okręgowe listy kandydatów na posłów. Żadna z zarejestrowanych list nie została unieważniona. Do dnia głosowania okręgowe komisje wyborcze skreśliły z zarejestrowanych list 11 kandydatów z powodu wycofania zgody na kandydowanie.

- Państwowa Komisja Wyborcza począwszy od uchwalenia Ordynacji wyborczej podejmowała w różnych formach działania w zakresie upowszechniania i wyjaśniania jej przepisów. Na prowadzonej na bieżąco stronie internetowej www.pkw.gov.pl dostępne były wszystkie obowiązujące przepisy prawne oraz wytyczne, opinie i wyjaśnienia Państwowej Komisji Wyborczej. Systematycznie udzielane były także na piśmie i telefonicznie odpowiedzi i wyjaśnienia na wnoszone do Komisji pytania i wątpliwości, przygotowywane były szczegółowe opracowania dotyczące ustawowych rozwiązań. M.in. upowszechniono dwie informacje Państwowej Komisji Wyborczej poświęcone problematyce praw wyborczych i warunków udziału w głosowaniu, w tym wpisania się do rejestru i spisu wyborców. Wyjaśnienia w tych sprawach były także wielokrotnie prezentowane przez Państwową Komisję Wyborczą w programach Telewizji Polskiej i Polskiego Radia; informowano również o tym w prasie. Wydane zostały szczegółowe wyjaśnienia dla komitetów wyborczych o zasadach finansowania kampanii wyborczej, w których Państwowa Komisja Wyborcza przypomniła, że wszelkie czynności związane z pozyskiwaniem środków finansowych i dokonywaniem wydatków na

cele wyborcze mogą być prowadzone tylko przez komitety wyborcze. Środki finansowe komitetu wyborczego mogą być gromadzone wyłącznie na rachunku bankowym, a komitet wyborczy może otworzyć tylko jeden rachunek bankowy. Środki finansowe przekazywane komitetom wyborczym partii politycznej mogą pochodzić wyłącznie z Funduszy Wyborczych partii. Na kampanię wyborczą mogą być wydatkowane kwoty ograniczone limitem, który jest jednakowy dla każdego komitetu wyborczego, a wylicza się go zgodnie z art. 89 Ordynacji wyborczej - przez pomnożenie liczby wyborców ujętych w rejestrach wyborców przez kwotę 30 groszy. Komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o liczbie wyborców został ogłoszony w Monitorze Polskim Nr 13, poz. 222.

Udzielając wyjaśnień w sprawach prowadzenia kampanii wyborczej Państwowa Komisja Wyborcza konsekwentnie przypominała o wymogach ustawowych w tym w zakresie, m.in. o zakazie eksponowania przez członków komisji wyborczych i mężów zaufania swojej przynależności partyjnej oraz innych zabronionych prawem działaniach i inicjatywach.

- W dniu wyborów – 13 czerwca 2004 r. lokale wyborcze były otwarte od godz. 8.00 do 22.00. Głosowanie przebiegało bez większych zakłóceń. W kilku obwodach wystąpiły drobne zdarzenia utrudniające przejściowo głosowanie, a także pojedyncze przypadki naruszenia ciszy wyborczej. Zarówno w obwodach głosowania jak i przy wykonywaniu czynności przez rejonowe i okręgowe komisje wyborcze uczestniczyli nieliczni mężowie zaufania; wnieśli oni także nieliczne zarzuty i uwagi do protokołów głosowania. Ustalenie wyników głosowania przez obwodowe komisje wyborcze i przekazanie protokołów komisjom rejonowym przebiegało sprawnie.

Rejonowe komisje wyborcze po otrzymaniu protokołów głosowania w obwodach ustaliły wyniki głosowania na obszarze swojej właściwości i przekazały je właściwym okręgowym komisjom wyborczym, zaś okręgowe komisje wyborcze na podstawie protokołów wyników głosowania w rejonach ustaliły wyniki głosowania na poszczególne listy okręgowe i sporządziły protokoły wyników głosowania w okręgach wyborczych. Na podstawie danych z protokołów komisji okręgowych Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła te komitety wyborcze, których listy okręgowe otrzymały co najmniej 5% ważnych głosów w skali kraju i spełniają warunek udziału w podziale mandatów. Wstępną informację o listach okręgowych uprawnionych do uczestniczenia w podziale mandatów Państwowa Komisja Wyborcza podała do publicznej wiadomości.

W dniu 15 czerwca 2004 r. Państwowa Komisja Wyborcza ustaliła w przewidzianej formie zbiorcze wyniki głosowania w skali kraju, dokonała ogólnego podziału mandatów między komitety wyborcze i podziału mandatów pomiędzy listy okręgowe oraz ustaliła, którzy kandydaci uzyskali mandat posła do Parlamentu Europejskiego. Sprawdzanie arytmetycznej poprawności wyników głosowania w obwodach, sprawdzanie i ustalenie wyników głosowania przez rejonowe i okręgowe komisje wyborcze, a także ustalenie wyników głosowania w skali kraju i warunków uprawniających do uczestniczenia w podziale mandatów oraz dokonanie podziału mandatów pomiędzy uprawnione komitety wyborcze i ustalenie ich liczby oraz nazwisk otrzymujących je kandydatów było dokonywane przy wykorzystaniu techniki elektronicznej – według zasad i w sposób określony w uchwale Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 29 marca 2004 r. (M.P. Nr 16, poz. 274). Obwieszczenie o wynikach wyborów do Parlamentu Europejskiego zostało podane niezwłocznie po sporządzeniu do publicznej wiadomości. Obwieszczenie ogłoszono w Dzienniku Ustaw z dnia 16 czerwca 2004 r. Nr 137, poz. 1460.

- Przewodniczący i Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczyli w dniu 29 lipca 2004 r. w posiedzeniu Sądu Najwyższego w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, rozstrzygającym o ważności wyborów do Parlamentu Europejskiego.

Do Sądu Najwyższego wpłynęło 27 protestów wyborców. W 6 sprawach dotyczących 9 protestów Sąd uznał zasadność podniesionych w nich zarzutów, jednak uchybienia te nie miały wpływu na wynik wyborów. Naruszenia uznane przez Sąd Najwyższy za zasadne dotyczyły w 3 sprawach: wadliwego ustalenia wyników głosowania w obwodzie, w 2 sprawach – wadliwego udostępnienia wyborcom wyników głosowania, w 1 sprawie – nieprawidłowości w przeprowadzeniu głosowania w szpitalu w zakresie skorzystania przez wyborcę z urny pomocniczej.

Państwowa Komisja Wyborcza na żądanie Sądu Najwyższego udzieliła wyjaśnień i przedstawiła swoje stanowisko w 10 sprawach z protestów wyborczych. Wyjaśnień udzielały także Okręgowe Komisje Wyborcze w Olsztynie, Warszawie i Szczecinie, przewodniczący okręgowych komisji wyborczych w Lublinie, Łodzi, Wrocławiu uczestniczyli przy rozpoznawaniu protestów przez Sąd. Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 29 lipca 2004 r. w sprawie wyborów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 13 czerwca 2004 r. (sygn.akt III SW 35/04) stwierdził „brak podstaw do podjęcia uchwały o nieważności wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego, których wyniki zostały ogłoszone w obwieszczeniu Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 15 czerwca 2004 r. o wynikach wyborów

posłów do Parlamentu Europejskiego przeprowadzonych w dniu 13 czerwca 2004 r. (Dz. U. Nr 137, poz. 1460)”.
• Po rozstrzygnięciu przez Sąd Najwyższy ważności wyborów Państwowa Komisja Wyborcza uchwałą z dnia 2 sierpnia 2004 r. rozwiązała okręgowe, rejonowe i obwodowe komisje wyborcze powołane dla przeprowadzenia wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego zarządzonych na dzień 13 czerwca 2004 r.

Szczegółowe wykonanie zadań i czynności związanych z wyborami zostało przedstawione w sporządzonym przez Państwową Komisję Wyborczą sprawozdaniu z wyborów posłów do Parlamentu Europejskiego, które zgodnie z art. 133 ust. 1 ustawy, przekazano Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej i Marszałkowi Sejmu. Sprawozdanie i inne dokumenty z wyborów do PE są zamieszczone w wydawnictwie KBW „Przegląd Wyborczy. Biuletyn Informacyjny. Wydanie Specjalne”.

4. Zgodnie z art. 93 ust. 1 Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego komitety wyborcze zarejestrowane w wyborach były obowiązane do złożenia Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 4 miesięcy od dnia wyborów (tj. do 13 października 2004 r.) sprawozdań finansowych o przychodach i wydatkach poniesionych na wybory. Obowiązek złożenia sprawozdania ciążył na 31 komitetach wyborczych.

Państwowa Komisja Wyborcza w toku przygotowań do wyborów wydała szczegółowe wyjaśnienia dotyczące zasad finansowania kampanii wyborczej, obejmujące pozyskiwanie środków i ich dokumentowanie, sporządzanie sprawozdań, postępowanie z nadwyżką środków nad wydatkami. Również po wyborach, w różnych formach, przypomniano komitetom wyborczym o obowiązkach w tym zakresie, a także udzielono wyczerpujących wyjaśnień na pytania i wątpliwości związane ze sporządzaniem sprawozdań. Zgodnie z art. 94 ust. Ordynacji wyborczej sprawozdania przedłożone przez komitety wyborcze, Państwowa Komisja Wyborcza ogłosiła w Monitorze Polskim Nr 45, poz. 785 z dnia 5 listopada 2004 r. Sprawozdania złożyło 30 komitetów, w tej liczbie 12 komitetów przedłożyło sprawozdania określane jako zerowe, tj. takie w których nie wykazano pozyskania na wybory żadnych przychodów ani poniesienia wydatków. Nie złożył sprawozdania, uniemożliwiając także sporządzenie opinii i raportu przez biegłego rewidenta, jeden komitet wyborczy (KW Nowej Lewicy). Państwowa Komisja Wyborcza działając na podstawie art. 163 ust. 1 i art. 164 Ordynacji wyborczej zawiadomiła o powyższym Prokuraturę.

- Zgodnie z wymogami Ordynacji wyborczej (art. 95) Państwowa Komisja Wyborcza w terminie 4 miesięcy od złożenia sprawozdań obowiązana jest do zbadania i podjęcia uchwał o przyjęciu bądź odrzuceniu sprawozdania. Prace nad sprawozda-

niami zakończono w styczniu 2005 r. Komunikat o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach zgodnie z art. 98 Ordynacji wyborczej zostanie ogłoszony w Dzienniku Urzędowym „Monitor Polski”.

- Państwowa Komisja Wyborcza dokonała na podstawie art. 100 ust. 2 Ordynacji wyborczej, wyliczenia dotacji podmiotowej za uzyskane mandaty w wyborach do Parlamentu Europejskiego w dniu 13 czerwca 2004r. ustalając – że dotacja za 1 mandat wynosi 115.899,07 zł. Dotacja przysługuje 8 komitetom wyborczym, które uzyskały mandaty, odpowiednio do liczby uzyskanych mandatów.

2. Wybory uzupełniające do Senatu.

- 1) W 2004 r. wygasły mandaty 8 senatorów w okręgach wyborczych: nr 1 i 3 w województwie dolnośląskim, nr 22 w województwie podkarpackim, nr 26, 29, 30 i 31 w województwie śląskim, nr 36 w województwie wielkopolskim. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zarządził wybory uzupełniające na opróżnione mandaty w terminach: 28 marca 2004 r. - w okręgu wyborczym nr 3; 11 lipca 2004 r. – w okręgu nr 1; 12 września 2004r. - w okręgach nr 22, 26, 30 i 31; 21 listopada 2004 r. - w okręgu nr 36; 16 stycznia 2005 r. - w okręgu nr 36.

Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawową właściwością niezwłocznie po zarządzeniu wyborów wydała obwieszczenia informujące o ich zarządzeniu, granicach okręgów wyborczych, w których wybory będą przeprowadzane i liczbie wybieranych senatorów (po jednym w każdym okręgu). Przyjęła i rozpatrzyła zawiadomienia o zamiarze zgłoszenia kandydatów na senatora i utworzeniu komitetów wyborczych. Podjęła uchwały o powołaniu okręgowych komisji wyborczych, w których pracowało łącznie 67 sędziów sądów apelacyjnych, okręgowych i rejonowych. Ustaliła wytyczne dotyczące zadań i pracy komisji wyborczych; określiła wzory kart do głosowania, wzory protokołów głosowania i wyników wyborów. Zapewniła ponadto bieżący nadzór i pomoc organom oraz podmiotom wyborczym w stosowaniu przepisów prawa i organizacji wyborów. W szczególności upowszechniała informacje o warunkach prawnych dotyczących przygotowania i przeprowadzenia wyborów przypominając o zasadach sporządzania spisu wyborców, wpisywania się do rejestru wyborców i spisu wyborców na własny wniosek; procedurze tworzenia komitetów wyborczych w celu zgłaszania kandydatów na senatora i warunkach zgłaszania kandydata, zwłaszcza obowiązku poparcia kandydatury podpisami co najmniej 3000 wyborców stale zamieszkałych w okręgu wyborczym.

Przy ustalaniu wyników głosowania przez okręgowe komisje wyborcze, zgodnie z ustaleniami Państwowej Komisji Wyborczej stosowana była elektroniczna technika obliczeniowa. Ponadto w okręgu nr 22 (w Rzeszowie) wspomaganie elektroniczne wykorzystano także na poziomie obwodów głosowania.

- W wyborach uzupełniających do Senatu w okręgu nr 3 z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej we Wrocławiu przeprowadzonych w dniu 28 marca 2004 r. zostało utworzonych 14 komitetów wyborczych. Okręgowa Komisja Wyborcza we Wrocławiu zarejestrowała 10 kandydatów na senatora. Wybory przebiegały bez zakłóceń, frekwencja wyborcza wynosiła 6,38%. W dniu 29 marca 2004 r. Okręgowa Komisja Wyborcza przekazała Państwowej Komisji Wyborczej protokół głosowania i wyników wyborów na senatora. Państwowa Komisja Wyborcza w tym samym dniu po sprawdzeniu prawidłowości ustalonych wyników sporządziła obwieszczenie o wynikach wyborów uzupełniających w okręgu wyborczym nr 3. Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej jest ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 56, poz. 552 z dnia 7 kwietnia 2004 r.

Zgodnie z ustawowym obowiązkiem Państwowa Komisja Wyborcza sporządziła sprawozdanie z wyborów i przekazała je Sądowi Najwyższemu i Marszałkowi Senatu. Uchwała Sądu Najwyższego o ważności wyborów jest ogłoszona w Dzienniku Ustaw z dnia 28 maja 2004 r., Nr 120, poz. 1253.

- W wyborach uzupełniających przeprowadzonych w dniu 11 lipca 2004 r. w okręgu wyborczym nr 1 w województwie dolnośląskim, z siedzibą w Okręgowej Komisji Wyborczej w Legnicy zostało utworzonych 9 komitetów wyborczych. Okręgowa Komisja Wyborcza w Legnicy zarejestrowała 7 kandydatów na senatora. Frekwencja w głosowaniu wyniosła 2,81% uprawnionych wyborców. 12 lipca 2004 r. Okręgowa Komisja Wyborcza ustaliła wyniki głosowania i wyborów i przekazała protokół Państwowej Komisji Wyborczej, która sporządziła obwieszczenie o wynikach wyborów uzupełniających. Obwieszczenie jest ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 20 lipca 2004 r. Nr 163, poz. 1713. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawowym obowiązkiem przekazała Sądowi Najwyższemu i Marszałkowi Senatu sprawozdanie z wyborów. Uchwała Sądu Najwyższego o ważności wyborów jest ogłoszona w Dzienniku Ustaw z dnia 21 września 2004 r. Nr 205, poz. 2093.
- W dniu 12 września 2004 r. zostały przeprowadzone wybory uzupełniające w 4 okręgach wyborczych: nr 22 w województwie podkarpackim z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Rzeszowie oraz 3 okręgach w województwie śląskim: w okręgu nr 26 z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Bielsku-Białej, okręgu

nr 30 z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Katowicach i okręgu nr 31 z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Sosnowcu. W wyborach uczestniczyło 21 komitetów wyborczych, zarejestrowanych zostało łącznie we wszystkich okręgach wyborczych 45 kandydatów na senatora: 11 kandydatów w okręgu nr 22; 12 kandydatów w okręgu nr 26; 9 kandydatów w okręgu nr 30; 13 kandydatów w okręgu nr 31. Komisje okręgowe odmówiły rejestracji 5 kandydatów ponieważ zgłoszenia kandydatur nie spełniały warunków przewidzianych w ustawie, w szczególności nie zostały poparte podpisami co najmniej 3000 wyborców (art. 196 ust. Ordynacji wyborczej).

W toku badania prawidłowości wykazów podpisów wyborców popierających zgłoszenia kandydatów na senatorów Okręgowe Komisje Wyborcze w Bielsku-Białej, Katowicach i Sosnowcu stwierdziły w wykazach podpisów szereg nieprawidłowości, w tym wskazujących na uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa przeciwko wyborom. Stwierdzono m.in. umieszczenie w wykazach nazwisk osób nieistniejących i zmarłych oraz podejrzenie fałszerstwa podpisów. Dotyczyło to Komitetu Wyborczego Wyborców Konfederacja Ruch Obrony Bezrobotnych RP- w okręgach nr 26 w Bielsku-Białej i nr 30 w Katowicach, Komitetu Wyborczego Ruch Obrony Bezrobotnych – w okręgach nr 30 w Katowicach i nr 31 w Sosnowcu oraz Komitetu Wyborczego Polskiej Partii Narodowej – w okręgu nr 30 w Katowicach. W tych sprawach skierowano zawiadomienia do właściwych prokuratur rejonowych.

Frekwencja w głosowaniu w poszczególnych okręgach wyborczych wyniosła: w okręgu nr 22 w Rzeszowie – 5,45%; w okręgu nr 26 w Bielsku-Białej – 5,24%; w okręgu nr 30 w Katowicach – 3,63%; w okręgu nr 31 w Sosnowcu – 3,50%. Okręgowe Komisje Wyborcze ustalone wyniki głosowania i wyborów w okręgach wyborczych przekazały w dniu 13 września 2004 r. Państwowej Komisji Wyborczej, która w tym samym dniu sporządziła obwieszczenie o wynikach wyborów uzupełniających do Senatu przeprowadzonych w dniu 12 września 2004 r. Obwieszczenie o wynikach wyborów zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 17 września 2004 r. Nr 204, poz. 2089. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawowym wymogiem sporządziła sprawozdanie z wyborów i przekazała je Sądowi Najwyższemu i Marszałkowi Senatu. Uchwała Sądu Najwyższego o ważności wyborów jest ogłoszona w Dzienniku Ustaw z dnia 18 listopada 2004 r. Nr 246, poz. 2466.

- W wyborach uzupełniających przeprowadzonych w dniu 21 listopada 2004r. w okręgu wyborczym nr 29 w województwie śląskim, z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Rybniku zostało utworzonych 16 komitetów wyborczych.

Państwowa Komisja Wyborcza odmówiła przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu Komitetu Wyborczego Wyborców Konfederacja Ruch Obrony Bezrobotnych RP, ponieważ do zawiadomienia nie załączono wykazu co najmniej 1000 obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego. Na uchwałę tę pełnomocnik Komitetu Wyborczego wniósł skargę do Sądu Najwyższego, którą Sąd Najwyższy oddalił. Państwowa Komisja Wyborcza w toku badania wykazu podpisów obywateli popierających utworzenie wyżej wymienionego Komitetu stwierdziła, że w znacznej ilości danych i podpisów zawartych w wykazie występują nieprawidłowości mogące wskazywać, iż umieszczone w nim zostały dane osób nieistniejących lub wpisanych bez ich wiedzy, i w związku z tym zawiadomiła Prokuratora Generalnego o podejrzeniu popełnienia przestępstwa polegającego na podrobieniu wykazu podpisów obywateli popierających utworzenie tego Komitetu.

Okręgowa Komisja Wyborcza w Rybniku zarejestrowała 9 kandydatów na senatora, a odmówiła rejestracji 5 kandydatów – ponieważ dokonane zgłoszenia nie zostały poparte podpisami 3000 wyborców, nie spełniały zatem warunku art. 196 ust. 1 Ordynacji wyborczej. Dwa komitety wyborcze: Komitet Wyborczy Wyborców „Przeciw Korupcji” oraz KW Partii Centrum złożyły skargę do Sądu Okręgowego na odmowę rejestracji. Sąd Okręgowy w Gliwicach Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku skargi te oddalił.

Wybory przebiegały bez zakłóceń i naruszenia przepisów Ordynacji wyborczej. Frekwencja wyborcza wyniosła 3,06%.

Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie protokołu wyników głosowania i wyborów sporządzonego przez Okręgową Komisję Wyborczą w Rybniku przyjęła w dniu 22 listopada 2004 r. obwieszczenie o wynikach wyborów; obwieszczenie jest ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 10, poz. 73 z dnia 17 stycznia 2005 r. Zgodnie z ustawowym obowiązkiem Państwowa Komisja Wyborcza sporządziła sprawozdanie z wyborów i przekazała je Sądowi Najwyższemu i Marszałkowi Senatu.

- W wyborach uzupełniających przeprowadzonych w dniu 16 stycznia 2005 r. w okręgu wyborczym nr 36 z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Koninie zarejestrowanych zostało 11 komitetów wyborczych. Kandydatów na senatora zgłosiło 8 komitetów. Frekwencja wyborcza wyniosła 3,18%. Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie protokołu wyników głosowania i wyników wyborów sporządzonego przez Okręgową Komisję Wyborczą w Koninie, przyjęła w dniu 17 stycznia 2005 r. obwieszczenie o wynikach wyborów w okręgu nr 36; obwieszczenie jest ogłoszone w dzienniku Ustaw z dnia 21 stycznia 2005 r. Nr 13, poz. 98.

Sporządziła także i przekazała Sądowi Najwyższemu i Marszałkowi Senatu sprawozdanie z wyborów.

Szczegółowe informacje o przebiegu wyborów do Senatu przeprowadzonych w 2004 r. są zawarte w wydawnictwie KBW „Przegląd wyborczy. Biuletyn informacyjny” nr 3-4/2004; 7-8/2004; 9-10/2004; 11-12/2004

- 2) Zgodnie z przepisami Ordynacji wyborczej pełnomocnicy komitetów wyborczych biorący udział w wyborach uzupełniających do Senatu są obowiązani do złożenia Państwowej Komisji Wyborczej w ciągu trzech miesięcy od dnia wyborów, sprawozdania wyborczego wraz z opinią i raportem biegłego rewidenta o pozyskanych dochodach i wydatkach poniesionych na wybory. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatrzyła w 2004r. sprawozdania 36 komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach uzupełniających przeprowadzonych: w dniu 12 października 2003 r. w okręgu wyborczym nr 23 w województwie podlaskim; w dniu 28 marca 2004 r. w okręgu wyborczym nr 3 w województwie dolnośląskim oraz w dniu 11 lipca 2004 r. w okręgu wyborczym nr 1 w województwie dolnośląskim.
- Państwowa Komisja Wyborcza po zbadaniu sprawozdań wyborczych z wyborów uzupełniających przeprowadzonych w dniu 12 października 2003r. w okręgu wyborczym nr 23 w województwie podlaskim, przyjęła sprawozdania 10 komitetów wyborczych, a odrzuciła sprawozdania 3 komitetów (Unii Polityki Realnej, Partii Ludowo-Demokratycznej oraz Sojuszu Lewicy Demokratycznej - Unii Pracy) ponieważ komitety te naruszyły przepisy Ordynacji wyborczej dotyczące zasad finansowania kampanii wyborczej (art. 110 ust. 4 pkt 1 i art. 114 ust. 1 i 2).
  - Z wyborów przeprowadzonych w dniu 28 marca 2004 r. w okręgu wyborczym nr 3 w województwie dolnośląskim Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła sprawozdania 13 komitetów wyborczych, a sprawozdanie jednego komitetu odrzuciła (KWW Janusza Korwin-Mikke) z powodu naruszenia przez Komitet przepisów art. 110 ust. 4 pkt 1 Ordynacji wyborczej. Komisja zajęła jednocześnie stanowisko wobec sprawozdania złożonego bez załączenia opinii i raportu biegłego rewidenta (sprawozdanie KWW Krzysztofa Wroneckiego), uznając, że nie jest ono sprawozdaniem wyborczym w rozumieniu art. 120 ust. 1 Ordynacji wyborczej. Zgodnie z tym przepisem sprawozdaniem wyborczym jest sprawozdanie komitetu wyborczego wraz z załączoną doń opinią biegłego rewidenta i raportem. Zatem składając sprawozdanie bez opinii i raportu biegłego rewidenta komitet wyborczy faktycznie nie złożył sprawozdania i podlega przewidzianym w Ordynacji wyborczej przepisom karnym (art. 226 ust. 1 pkt 2).

- Z wyborów przeprowadzonych w dniu 11 lipca 2004 r. w okręgu wyborczym nr 1 w województwie dolnośląskim, Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła sprawozdania wszystkich 9 komitetów wyborczych.

3. Inne zadania wynikające z Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu.

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza kontynuowała działania podjęte w 2003 r. zmierzające do doskonalenia przepisów ustaw wyborczych.
  - Przygotowane zostały i przekazane sejmowej Komisji Ustawodawczej oraz Podkomisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektu ustawy ds. zmian w Ordynacji wyborczej do Sejmu RP i do Senatu RP propozycje legislacyjne zmian w tej ustawie. Objęto nimi czynności i procedury wyborcze wynikające z praktyki stosowania tej ustawy oraz z Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego i dyrektyw Rady Europy. Zmiany zaproponowane przez Państwową Komisję Wyborczą zmierzają zwłaszcza do usprawnienia i ujednoczenia przepisów w zakresie prowadzenia rejestru i spisu wyborców, powoływania i funkcjonowania komisji wyborczych, w tym systemu świadczeń przysługujących członkom komisji w związku z udziałem w pracach wyborczych, uściślenia zasad pozyskiwania, wydatkowania i rozliczania środków finansowych na wybory przez komitety wyborcze.

Komisji Ustawodawczej i Podkomisji Nadzwyczajnej były także przedstawiane materiały analityczne i źródłowe obrazujące zmiany w zasadniczym podziale terytorialnym kraju wprowadzone w latach 2001-2004, rzutujące na potrzebę dokonania odpowiednich zmian w okręgach wyborczych do Sejmu i Senatu.

W listopadzie 2004 r. w wyniku dokonanej analizy zgodności liczby posłów w wybieranych okręgach wyborczych określonej w załączniku nr 1 do Ordynacji wyborczej, z normą przedstawicielstwa określoną w art. 137 ust. 1 Ordynacji – Państwowa Komisja Wyborcza przekazała Marszałkowi Sejmu wnioski w sprawie zmiany liczby posłów w okręgach wyborczych. Zmiany dotyczą okręgów nr 2, 9, 12, 13, 15, 20, 31 i 35.

- Państwowa Komisja Wyborcza w związku z możliwością przeprowadzenia w tym samym terminie wyborów do Sejmu i do Senatu, wyborów Prezydenta RP i referendum ogólnokrajowego – uznała za celowe zasygnalizowanie Marszałkowi Sejmu potrzeby dokonania zmian w Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, ustawie o wyborze Prezydenta RP i ustawie o referendum ogólnokrajowym.

Komisja ustaliła, iż w wypadku wspólnego terminu tych wyborów niezbędne byłyby zmiany zapewniające jednolite procedury i terminy w realizacji identycznych zadań i czynności. W szczególności wskazała, iż w obecnym stanie prawnym:

- nie ma przepisów do stosowania w wyborach parlamentarnych i prezydenckich tych samych spisów wyborców; występuje rozbieżność terminów składania wniosków o wpisanie do spisu wyborców w obwodach utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich, a także terminów podania do wiadomości publicznej informacji o numerach i granicach obwodów głosowania;
- tylko przepisy o referendum ogólnokrajowym przewidują tworzenie obwodów głosowania w domach studenckich;
- przepisy ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nie przewidują możliwości korzystania z urny pomocniczej w czasie głosowania w szpitalach i zakładach pomocy społecznej. Z urn takich można korzystać w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz w referendum ogólnokrajowym;
- w wyborach Prezydenta brak jest przepisów normujących kwestię lokali wyborczych przystosowanych dla potrzeb osób niepełnosprawnych;
- występują istotne różnice w sposobie finansowania z budżetu państwa wyborów do Sejmu i do Senatu i referendum ogólnokrajowego oraz wyborów Prezydenta. Będą one powodowały trudności organizacyjne, gdyż w przypadku połączonych wyborów finansowanie zadań wyborczych musi być wspólne;
- różne są zasady wyznaczania mężów zaufania w wyborach i w referendum ogólnokrajowym.

Państwowa Komisja Wyborcza zwróciła również uwagę na rozbieżności między ustawą o wyborze Prezydenta a innymi ustawami wyborczymi w sprawach:

- finansowania kampanii wyborczej, w tym określenia podmiotów, które mogą przekazywać komitetom wyborczym środki na prowadzenie kampanii wyborczej. W wyborach Prezydenta kampanię wyborczą mogą finansować również osoby prawne i inne jednostki organizacyjne;
  - zakazów przedłużania terminów upływających w dni wolne od pracy oraz doręczania skarg, odwołań i innych dokumentów;
  - sposobu zastępczego wykonania zadań organów samorządu terytorialnego w przypadku niewykonania ich w terminie w sposób zgodny z prawem;
  - oceny przez obwodowe komisje wyborcze wad kart do głosowania. W wyborach Prezydenta nie występuje pojęcie kart nieważnych.
- W pracach prowadzonych w Sejmie nad propozycjami zmian w ustawach wyborczych, posiedzeniach zespołów podkomisji i komisji, systematycznie uczestniczył

Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej, a także merytoryczni pracownicy Krajowego Biura Wyborczego. Krajowe Biuro Wyborcze zapewnia w tym zakresie bieżące dane i informacje.

- 2) Po wyborach do Sejmu i do Senatu przeprowadzonych w 2001 r. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawową właściwością (art. 127 ust. 3 w zw. z ust. 1 i 2) wniosła do Sądu Okręgowego w Warszawie 52 wnioski o orzeczenie przepadku na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych przez komitety wyborcze z naruszeniem przepisów Ordynacji wyborczej. Pełnomocnik Państwowej Komisji Wyborczej uczestniczył w postępowaniach przed Sądem w tych sprawach. W 2004 r. w 25 sprawach toczyły się postępowania sądowe o przepadek korzyści majątkowych w związku z wyborami do Sejmu i Senatu (art. 127 Ordynacji wyborczej). W tej liczbie 19 spraw zostało prawomocnie zakończonych orzeczeniem przepadku korzyści przyjętych przez komitety wyborcze z naruszeniem przepisów ustawy. W pozostałych 6 sprawach – 2 sprawy znajdują się w Sądzie Apelacyjnym, zaś 4 toczą się w Sądzie Okręgowym w Warszawie.
- 3) W ramach sprawowanego nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego Państwowa Komisja Wyborcza udzieliła wskazań i wyjaśnień wójtom, burmistrzom i prezydentom miast w sprawach przepisów i realizacji zadań w zakresie prowadzenia rejestru i spisu wyborców (art. 30 ust. 1 pkt 2 Ordynacji wyborczej). Państwowa Komisja Wyborcza zwróciła szczególną uwagę na potrzebę działań zapewniających aktualizację rejestru wyborców, w tym podejmowanie zgodnych z prawem decyzji o wpisaniu wyborców do rejestru na ich wniosek. Komisja podkreśliła, iż działania te są tym bardziej niezbędne, ponieważ w 2005 r. odbędą się wybory do Sejmu i Senatu oraz wybory Prezydenta RP, a ponadto nie można także wykluczyć referendum ogólnokrajowego w sprawie przyjęcia Konstytucji Unii Europejskiej. W związku z sygnałami o przypadkach nadużywania przepisów umożliwiających wpisanie wyborców do rejestru w trybie art. 12 ust. 2-4 Ordynacji wyborczej, Państwowa Komisja Wyborcza przypominała o potrzebie przeglądu dokumentacji związanej z aktualizacją rejestru wyborców, a w tym kontekście o konieczności uprzedniej aktualizacji ewidencji ludności. Zwróciła także uwagę na nowe rozwiązanie dotyczące rejestru wyborców, jakim jest jego podział na część A i B oraz zasady wpisywania do rejestru obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi. Przypominała, że wpisanie do rejestru wyborców obywateli Unii oznacza, że osoby te począwszy od najbliższej kadencji, będą mieć prawo głosowania w wyborach do rad gmin, wyborach wójtów, burmistrzów i prezydentów miast oraz w referendach gminnych.

Upowszechnione zostały ponadto szczegółowe wyjaśnienia w sprawie prowadzenia rejestru wyborców oraz wpisywania do rejestru obywateli polskich i obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi.

4. Zdania wynikające z Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, ustawy o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta oraz ustawy o referendum lokalnym.

1) Zgodnie z Ordynacją wyborczą i ustawą o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta – w toku kadencji rad przeprowadza się określone przepisami prawa wybory ponowne, uzupełniające, przedterminowe i nowe wybory.

Wybory ponowne są zarządzane w wykonaniu orzeczeń sądów o nieważności wyborów lub wyboru radnego albo nieważności wyboru wójta, burmistrza i prezydenta miasta.

Wybory uzupełniające przeprowadza się do rad gmin w gminach do 20 tys. mieszkańców w związku z nieobsadzeniem mandatów lub wygaśnięciem mandatu radnego. Przeprowadzane są także wybory do rad gmin w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców oraz do rad powiatów i sejmików województw, jeżeli skład rady zmniejszył się więcej niż o 1/5 i nie jest możliwe obsadzenie wygasłych mandatów kolejnymi kandydatami z tych samych list.

Wybory przedterminowe są przeprowadzane wskutek rozwiązania rady (sejmiku województwa) w przypadkach przewidzianych w ustawach: o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym i o samorządzie województwa oraz w ustawie o referendum lokalnym. Zaś wybory przedterminowe wójtów, burmistrzów i prezydentów – jeżeli wygaśnie mandat z przyczyn wymienionych w ustawie lub wskutek odwołania w drodze referendum. Wybory nowych rad przeprowadza się wskutek zmian dokonanych w podziale terytorialnym państwa.

- W 2004 r. zostały przeprowadzone: wybory ponowne do 4 rad gmin; w blisko 300 gminach wybory uzupełniające; w 20 gminach wybory przedterminowe wójtów i burmistrzów oraz w 3 gminach wybory przedterminowe rad gmin; dokonano ponad 500 zmian w składach rad gmin w gminach powyżej 20 tys. mieszkańców, rad powiatów i sejmików województw.

Wybory uzupełniające odbywają się przy zróżnicowanej frekwencji, od kilku do kilkudziesięciu procent. Np. w wyborach do Rady Gminy Krzynowłoga (woj. mazowieckie) frekwencja wynosiła blisko 74%, do Rady Gminy Kąkolewnica Wschodnia (woj. podlaskie) – 50,98%, do Rady Miasta Żmigród (woj. dolnośląskie) – 27,95%, do Rady Miasta Wąchock (woj. świętokrzyskie) – 36,73%, do Rad

Gmin w Byczynie i Chrzastowicach (woj. opolskie) odpowiednio 6,87% i 10,32%; do Rady Miasta w Reszlu oraz Rady Gminy Świątajno (woj. warmińsko-mazurskie) – odpowiednio 7,55% i 8,36%.

Z reguły przy dobrej frekwencji – średnio powyżej 30%, ale także 60% i więcej – odbywają się wybory przedterminowe wójtów, burmistrzów, prezydentów miast.

- Na podstawie ustawy o referendum lokalnym w 2004 r. odbyło się 56 referendów lokalnych w sprawie odwołania rad oraz wójtów, burmistrzów, prezydentów miast.

W ogólnej liczbie 56 referendów – 4 referenda dotyczyły odwołania rad powiatowych: Rady Powiatu Głubczyckiego, Rady Powiatu Kluczborskiego i Rady Powiatu Prudnickiego w woj. opolskim oraz Rady Powiatu Lubańskiego w woj. dolnośląskim. Wszystkie referenda powiatowe były nieważne z powodu uczestniczenia w głosowaniu mniejszej liczby osób od ustawowo wymaganej (co najmniej 30% uprawnionych - art. 55 ustawy o referendum lokalnym). Frekwencja w ww. referendach wyniosła: 12,80% w powiecie głubczyckim, 13,45% w powiecie lubańskim, 18,46% w powiecie kluczborskim, 8,32% w powiecie prudnickim.

Spośród pozostałych 52 referendów gminnych, 9 referendów dotyczyło odwołania rad gmin, 12 referendów – odwołania rady i wójta (burmistrza), 31 referendów odwołania wójta (burmistrza).

Zgodnie z ustawą o referendum lokalnym – referendum jest ważne, jeżeli wzięło w nim udział co najmniej 30% uprawnionych do głosowania (art. 55). Zaś wynik referendum jest rozstrzygający, jeżeli za rozwiązaniem poddanym pod referendum zostanie oddanych więcej niż połowa ważnych głosów (art. 56 ust. 1).

W 2004 r. przeprowadzono 8 ważnych i rozstrzygających referendów:

- w woj. łódzkim: w gminie Nowa Brzeźnica w referendum przeprowadzonym w dniu 11 stycznia 2004 r. z frekwencją 39,60% został odwołany Wójt Gminy;
- w gminie Kleszczów w referendum przeprowadzonym w dniu 16 maja 2004 r. w sprawie odwołania Rady i Wójta Gminy, odwołano Radę Gminy, natomiast za odwołaniem Wójta Gminy oddano mniej niż połowę ważnych głosów. W głosowaniu w referendum wzięło udział 71,97% uprawnionych;
- w woj. dolnośląskim: w gminie Żórawina w referendum przeprowadzonym w dniu 29 lutego 2004 r. z frekwencją 42,00% odwołano Radę Gminy i Wójta Gminy;
- w woj. zachodniopomorskim: w gminie Dobrzany w referendum przeprowadzonym w dniu 29 lutego 2004 r. z frekwencją 30,49% został odwołany Bur-

mistrz Gminy. Referendum to postanowieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 8 czerwca 2004 r. zostało unieważnione z poleceniem powtórzenia głosowania.

W wykonaniu postanowienia Sądu w referendum ponowionym w dniu 17 października 2004 r. z frekwencją 38,20%, Burmistrz Dobrzan został odwołany. Również w gminie Nowe Warpno referendum przeprowadzone w dniu 22 sierpnia 2004 r., w którym dokonano odwołania Burmistrza Gminy (z frekwencją 35,48%) zostało unieważnione postanowieniem Sądu Okręgowego w Szczecinie z dnia 1 grudnia 2004 r. z nakazaniem ponowienia głosowania. Komisarz Wyborczy w Szczecinie wyznaczył termin przeprowadzenia głosowania ponownego na 30 stycznia 2005 r.;

- w woj. lubelskim: w gminie Ruda-Huta w referendum przeprowadzonym w dniu 5 września 2004 r. z frekwencją 37,99% został odwołany Wójt Gminy;
- w woj. mazowieckim: w gminie Szulborze Wielkie w referendum przeprowadzonym w dniu 12 grudnia 2004 r. odwołano Radę tej Gminy; w referendum uczestniczyło 36,95% uprawnionych.

Pozostałe 44 referenda gminne były nieważne ponieważ nie wzięła w nich udziału wymagana liczba osób uprawnionych. Frekwencja w tych referendach była zróżnicowana i wynosiła od 4,60% w gminie Długołęka (woj. dolnośląskie) do 29,66% w gminie Łagiewniki (woj. dolnośląskie); 26,87%- w mieście Grudziądzu (woj. kujawsko-pomorskie); 28,59% w gminie Borzęcin (woj. małopolskie).

Terminarz wyborów i referendów oraz ich wyniki są bieżąco podawane na stronie internetowej www.pkw.gov.pl/samorząd terytorialny.

- 2) Odpowiednio do ustawowych kompetencji Państwowa Komisja Wyborcza i komisarze wyborczy podejmowali działania i w różnych formach nadzorowali wykonywanie zadań przewidzianych w ustawach wyborczych i w ustawie o referendum lokalnym.
  - Państwowa Komisja Wyborcza systematycznie opiniowała projekty rozporządzeń Prezesa Rady Ministrów w sprawie wyborów przedterminowych. Stały element w sprawowaniu nadzoru Państwowej Komisji Wyborczej stanowią opinie i wyjaśnienia w sprawach stosowania przepisów Ordynacji wyborczych, ustaw samorządowych i ustawy o referendum lokalnym, zwłaszcza w zakresie problematyki wygaśnięć mandatów radnych i wójtów, trybu dokonywania zmian w składach rad w toku kadencji, procedury przeprowadzania referendów o odwołanie rad oraz wójtów. Dotyczy to przede wszystkim stosowania i inter-

pretacji przepisów ustaw wyborczych i samorządowych w sprawach zakazów zatrudnienia, łączenia funkcji, wygaśnięcia mandatu wskutek prawomocnego wyroku sądu, w tym ponownego kandydowania osoby karanej. Pytania i postulaty w sprawach stosowania przepisów ustawy referendalnej dotyczyły szczegółowych procedur postępowania przy zgłaszaniu wniosków o referendum, prowadzenia kampanii referendalnej, finansowania referendów.

- Nadzór bieżący i pomoc prawną w zakresie uzupełnienia składów rad w czasie kadencji zapewniali komisarze wyborczy, a w sprawach organizacyjnych delegatury Krajowego Biura Wyborczego. W ramach tych działań systematycznie była analizowana terminowość i poprawność podejmowanych przez rady uchwał w sprawach wygaśnięcia mandatów radnych i uzupełniania składów rad, konsultowane są projekty tych uchwał i sporządzane wzory dokumentów. Delegatury współdziałały na bieżąco w tych sprawach również ze służbami prawnymi wojewodów, jako organów sprawujących nadzór nad działalnością komunalną. Przekazywane były wyjaśnienia i informacje o obowiązujących przepisach prawa i sposobie ich stosowania. W większości jednostek współdziałanie komisarzy wyborczych i delegatur Krajowego Biura Wyborczego z organami samorządu terytorialnego jest dobre i wyraża się sprawną realizacją ustawowych zadań w tym zakresie.

Komisarze wyborczy zgodnie z ustawową właściwością realizują także wymagane prawem procedury w zakresie przygotowania i przeprowadzenia referendów lokalnych w sprawie odwołania organów stanowiących i wykonawczych samorządu terytorialnego przed upływem kadencji. Zadania i prace z tym związane są wielorakie i długotrwałe; rozpoczynają się wraz ze zgłoszeniem wniosku o przeprowadzenie referendum i obejmują wszystkie czynności związane z ustaleniem jego poprawności, a następnie przygotowanie i przeprowadzenie referendum oraz ustalenie jego wyniku.

- 4) Zgodnie z art. 84 ust. 2 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw po wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2002 r. (27.10 i 10.11.2002 r.)- pełnomocnicy finansowi komitetów wyborczych uczestniczących w wyborach złożyli sprawozdanie finansowe o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu wyborczego, odpowiednio Państwowej Komisji Wyborczej i komisarzom wyborczym.
- Państwowa Komisja Wyborcza po rozpatrzeniu i zbadaniu sprawozdań przyjęła sprawozdania 19, a odrzuciła sprawozdania 11 komitetów wyborczych, ponieważ doszło do naruszenia ustawowych przepisów regulujących zasady gospodarki fi-

nansowej komitetów. Jednocześnie Komisja wobec 11 komitetów, co do których zostało stwierdzone przyjęcie korzyści majątkowych z naruszeniem prawa, skierowała do Sądu Okręgowego w Warszawie, na podstawie art. 84d ust. 1 Ordynacji wyborczej, wnioski o orzeczenie przepadku tych korzyści na rzecz Skarbu Państwa (na ogólną kwotę 143.354,06 zł). W 2004 r. w 10 sprawach zakończone zostały postępowania sądowe; do rozstrzygnięcia w postępowaniu apelacyjnym pozostaje jedna sprawa.

- Komisarze wyborczy przyjęli sprawozdania 9946 komitetów wyborczych: na podstawie art. 84c ustawy odstąpili od badania sprawozdań 11804 komitetów (utworzonych jedynie w małych gminach do 20 tys. mieszkańców), a odrzucili sprawozdania 1152 komitetów wyborczych. W toku badania sprawozdań stwierdzono, że naruszenia przepisów Ordynacji wyborczej dotyczyły najczęściej dokonywania wpłat w innej formie niż czekiem, przelewem, kartą płatniczą (art. 83 d ust. 3); braku zastrzeżenia takiego wymogu w umowie rachunku bankowego komitetu (art. 83 d ust. 4), a także pozyskiwania środków przez komitet wyborczy po dniu wyborów (art. 83 ust. 4 pkt 1). Ustalona postanowieniami komisarzy wyborczych kwota korzyści majątkowych przyjętych przez komitety wyborcze z naruszeniem przepisów ustawy i podlegających przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa dotyczy 1547 komitetów wyborczych i wynosi ponad 2 mln zł. Skierowano do sądów okręgowych około 1000 wniosków o przepadek nienależnych korzyści. Odpowiednie działania komisarzy wyborczy podejmowali także w sprawach rozliczeń finansowych komitetów wyborczych z wyborów przeprowadzonych w toku kadencji rad. Na koniec 2004 r. w toku postępowań sądowych w I i II instancji pozostało 15 spraw, co stanowi około 1% spraw wniesionych przez komisarzy po wyborach. Według uzyskanych informacji kwota korzyści majątkowych, których przepadek orzeczono na rzecz Skarbu Państwa do końca 2004 r. wynosi 1.570 tys. zł, co stanowi 75% kwoty ustalonej na podstawie postanowień komisarzy wyborczych w sprawie sprawozdań komitetów wyborczych. Zasadnicze znaczenie dla orzecznictwa sądów powszechnych w sprawach o przepadek korzyści majątkowych miał wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 13 lipca 2004 r. (sygn.akt P 20/03) stwierdzający niekonstytucyjność przepisów art. 84 d ust. 2-4 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw. W konsekwencji wyroku w wielu sądach zapadały postanowienia o oddaleniu wniosków komisarzy (np. w Sieradzu, Toruniu, Zielonej Górze). Według oceny komisarzy wyborczy bezpośredni związek z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego mają negatywne rozstrzygnięcia zapadłe w 113 sprawach, co stanowi 7,3% ogółu spraw wniesionych do sądów.

Kontynuowane były także postępowania karne, wszczęte na podstawie zawiadomień komisarzy wyborczych. W odniesieniu do spraw już zakończonych, w większości przypadków miały miejsce umorzenia postępowań przez organy ścigania, a w sprawach skierowanych do sądów rejonowych – warunkowe umorzenia na okres próby. Według danych z delegatur Krajowego Biura Wyborczego na koniec 2004 r. kwota zasądzonych kar grzywny wyniosła łącznie około 127 tys. zł. Na pytania związane ze sprawozdaniami i gospodarką finansową komitetów wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza systematycznie udzielała - na piśmie, telefonicznie, na stronie internetowej – wyjaśnień i opinii komitetom wyborczym i komisarzom wyborczym.

- 5) Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie własnej oceny oraz wniosków komisarzy wyborczych i delegatur Krajowego Biura Wyborczego wynikających z wyborów organów samorządowych w 2002 r., sporządziła i przekazała Marszałkowi Sejmu propozycje legislacyjne w zakresie zmian w Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw i w innych ustawach. Postulowane zmiany dotyczyły racjonalności i spójności procedur wyborczych, w tym tworzenia komitetów wyborczych, zgłaszania kandydatów na radnych i wójtów, nielączenia funkcji w organach samorządu, systemu nadawania numerów listom kandydatów na radnych, finansowania kampanii wyborczej. Uwzględniając postulaty Państwowej Komisji Wyborczej Sejm ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. dokonał zmian w Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, a także w ustawach: Prawo o stowarzyszeniach, o samorządzie gminnym, o samorządzie powiatowym, o samorządzie województwa, o referendum lokalnym, o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta. W pracach nad projektem ustawy nowelizującej, prowadzonych w Sejmie i Senacie, systematycznie uczestniczył sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej, który poza prezentacją i uzasadnieniem zgłoszonych wniosków, przedstawiał opracowania i analizy w tych sprawach a także konkretne propozycje legislacyjne.

Nadto, Państwowa Komisja Wyborcza po dokonaniu analizy skutków prawnych wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 lipca 2004 r. (Dz. U. Nr 167, poz. 1760) o niekonstytucyjności przepisów art. 84 d ust. 2-4 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw – zasygnalizowała ten problem Marszałkowi Sejmu wskazując na pilną konieczność podjęcia prac legislacyjnych dotyczących zmian w tej ustawie. Komisja podkreśliła, iż na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego art. 84 d ust. 2-4 Ordynacji wyborczej utraci moc obowiązującą z dniem 31 marca 2005 r., a konsekwencją tego będzie brak trybu orzekania przepadku korzyści majątkowych przyjętych przez komitet wyborczy z naruszeniem prawa. Zasygnalizowano

także potrzebę dokonania analizy analogicznych uregulowań w innych ustawach tworzących system prawa wyborczego w Polsce. Państwowa Komisja Wyborcza zgłosiła jednocześnie gotowość udziału w pracach nad omawianą nowelizacją ustaw, zaś Krajowe Biuro Wyborcze podjęło roboczą współpracę w tym zakresie z Ministrem Spraw Wewnętrznych i Administracji.

5. Zadania wynikające z innych ustaw.

1) Państwowa Komisja Wyborcza wykonywała, obok zadań wyborczych, również zadania przewidziane w ustawie o partiach politycznych związane z gospodarką finansową partii politycznych, zajmowała w tych sprawach stanowisko, udzielała wyjaśnień i opinii.

- Zgodnie z art. 28 ust. 1 - 2 ustawy o partiach politycznych, partie polityczne spełniające ustawowe warunki uprawnione są do otrzymywania przez okres kadencji Sejmu subwencji z budżetu państwa na działalność statutową. O otrzymanej subwencji i wydatkach z niej poniesionych składają one w każdym roku informacje Państwowej Komisji Wyborczej, które wraz z opiniami i raportami biegłych rewidentów Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Monitorze Polskim (art. 34 ust. 2 i 5 ustawy). W 2004r. obowiązek złożenia informacji o wydatkach z subwencji za 2003 r. miało 10 partii, z tym, że prawo do otrzymania subwencji za 2003 r. przysługiwało 7 partiom: Unii Wolności, Krajowej Partii Emerytów i Rencistów, Lidze Polskich Rodzin, Partii Ludowo-Demokratycznej, Sojuszowi Lewicy Demokratycznej, Samoobronie Rzeczpospolitej Polskiej, Prawu i Sprawiedliwości, natomiast 3 partie: Stronictwo Demokratyczne, Polskie Stronictwo Ludowe i Unia Pracy, które prawo do subwencji za 2003 r. utraciły, składały jedynie informacje z wydatków IV raty subwencji za 2002 r. wypłaconej im w 2003 r.

Ponadto, zgodnie z art. 38 ust. 1, ustawy partie składają Państwowej Komisji Wyborczej w każdym roku sprawozdania finansowe o źródłach i warunkach pozyskania środków oraz wydatków poniesionych z Funduszu Wyborczego w poprzednim roku kalendarzowym. Sprawozdania te wraz z opiniami i raportami biegłych rewidentów Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Monitorze Polskim (art. 38 ust. 1 i 4 ustawy).

Do złożenia sprawozdania za 2003 r. obowiązanych było 87 partii politycznych; złożyło je 60 partii, w tym 19 partii wraz z opinią i raportem biegłego rewidenta w zakresie środków i wydatków Funduszu Wyborczego.

Zgodnie z wymogami ustawy Państwowa Komisja Wyborcza podała powyższe informacje i sprawozdania do publicznej wiadomości. Komunikaty Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie sprawozdań finansowych zostały ogłoszone w Monitorze Polskim z dnia 14 czerwca 2004 r. Nr 25, poz. 429 i 430.

Po rozpatrzeniu i zbadaniu informacji i sprawozdań Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła informacje o wydatkach z subwencji wszystkich 10 partii politycznych, a także sprawozdania finansowe 48 partii o źródłach i warunkach pozyskania środków finansowych, w tym 12 partii także o wydatkach z Funduszu Wyborczego. W związku ze stwierdzeniem naruszenia ustawowych przepisów Komisja odrzuciła sprawozdania 12 partii politycznych, w tym 7 partii także w zakresie wydatków ze środków Funduszu Wyborczego tj. Komunistycznej Partii Polski, Forum Emerytów i Rencistów, Antyklerykalnej Partii Postępu „Racja”, Zielonych Rzeczypospolitej Polskiej, Ruchu Społecznego, Stronnictwa Konserwatywno-Ludowego – Ruch Nowej Polski, Stronnictwa Demokratycznego, Partii Ludowo-Demokratycznej, Zjednoczenia Chrześcijańsko-Narodowego, Polskiej Unii Gospodarczej, Polskiej Partii Socjalistycznej, Polskiego Stronnictwa Ludowego. Komunikaty Państwowej Komisji Wyborczej o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach partii politycznych zostały ogłoszone w Monitorze Polskim z dnia 5 listopada 2004 r. Nr 45, poz. 783 i 784. Skargi na uchwały Państwowej Komisji Wyborczej o odrzuceniu sprawozdania wniosło do Sądu Najwyższego 7 partii politycznych (Polska Partia Socjalistyczna, Zieloni RP, Komunistyczna Partia Polski, Stronnictwo Demokratyczne, Forum Emerytów i Rencistów, Partia Ludowo-Demokratyczna, Polskie Stronnictwo Ludowe). Wszystkie skargi zostały przez Sąd Najwyższy oddalone.

- Przewidziany w ustawie o partiach politycznych zakres zadań w zakresie badania informacji i sprawozdań finansowych partii politycznych jest pracochłonny i ma charakter ciągły. Podejmowane są w tych sprawach przez Państwową Komisję Wyborczą i Krajowe Biuro Wyborcze wielorakie działania organizacyjne, wyjaśniające i prawne. W szczególności przypomina się właściwym organom partii o ich obowiązkach sprawozdawczych, wyjaśniane są procedury z tym związane, udzielane wyjaśnienia i opinie w sprawach budzących wątpliwości. Państwowa Komisja Wyborcza powołuje do badania sprawozdań biegłych rewidentów, a także we własnym zakresie analizuje różnorakie dokumenty finansowe. Przedstawia Sądowi Najwyższemu stanowisko w odniesieniu do skarg wniesionych na uchwały Komisji odmawiające przyjęcia sprawozdania. Występuje z wnioskami do Ministra Finansów o wdrożenie procedury w spra-

wach o orzeczenie przepadku korzyści majątkowych przyjętych z naruszeniem prawa (art. 39a ust.5). W przypadku niezłożenia przez partię polityczną sprawozdania finansowego w ustawowym terminie występuje do Sądu Okręgowego w Warszawie o wykreślenie wpisu tej partii z ewidencji (art. 38c ustawy).

- Analiza sprawozdań finansowych partii politycznych za 2003 r. wykazała, że 14 partii przyjęło korzyści majątkowe z naruszeniem przepisów ustawy o partiach politycznych. Obowiązek wpłaty na rzecz Skarbu Państwa w ustawowo określonym terminie równowartości tych korzyści wypełniło 5 partii. Wobec pozostałych Państwowa Komisja Wyborcza wnioskuje do Ministra Finansów o wystąpienie do Sądu Okręgowego w Warszawie o orzeczenie przepadku korzyści majątkowych.
- W 2004 r. złożonych zostało 19 wniosków o wykreślenie wpisu partii z ewidencji partii politycznych, z powodu niezłożenia w ustawowym terminie sprawozdań finansowych za 2003 r. Z tej liczby 11 postępowań zakończyło się prawomocnym postanowieniem o wykreśleniu z ewidencji, 3 sprawy oczekują na rozstrzygnięcie w postępowaniu apelacyjnym, pozostałych 5 spraw jest nierozstrzygniętych. Ponadto w 2004 r. wobec 13 partii politycznych toczyły się postępowania o wykreślenie ich z ewidencji partii politycznych na podstawie wniosków złożonych w 2003 r. z powodu niezłożenia sprawozdań finansowych za 2002 r. Z tej liczby 8 wniosków zakończyło się prawomocnym postanowieniem o wykreśleniu z ewidencji, 5 spraw znajduje się w sądzie apelacyjnym.
- Państwowa Komisja Wyborcza zajmowała stanowisko i udzielała wyjaśnień i opinii w sprawach budzących wątpliwości i różnice interpretacyjne. Między innymi:
  - w związku ze stwierdzonymi przy badaniu sprawozdań finansowych partii politycznych przypadkami przekazywania składek członkowskich i przyjmowania darowizn na rzecz partii za pośrednictwem urzędów i instytucji, zajęła stanowisko, że taka forma wpłat jest niedopuszczalna. Czynności związane z realizacją tego rodzaju zleceń wiążą się bowiem z obciążeniem tą pracą pracownika urzędu lub instytucji publicznej, a ew. koszt przelewu ponoszony jest przez ten urząd lub instytucję. To stanowisko zostało podane do publicznej wiadomości w internecie, przekazane na piśmie partiom politycznym oraz urzędom i instytucjom, w tym instytucjom sprawującym nadzór i kontrolę wydatków ze źródeł publicznych;

- w sprawie kontroli wydatków partii politycznych wyjaśniła, że dotacje, subwencje i inne dochody partii są rozliczane w rocznych sprawozdaniach. Majątek partii politycznej może być przeznaczony tylko na cele statutowe lub charytatywne, a środki z budżetu państwa przekazywane jako subwencja mogą być przeznaczone wyłącznie na działalność statutową. Państwowa Komisja Wyborcza w ramach badania sprawozdań i informacji finansowych ocenia, czy wydatkowanie środków było zgodne z przepisami ustawy. Komisja podzieliła jednocześnie stanowisko Prezesa Urzędu Zamówień Publicznych, że przepisy ustawy Prawo zamówień publicznych nie mają zastosowania przy wydatkowaniu przez partię polityczną środków pochodzących z budżetu państwa na realizację zadań wyborczych. Znajduje to potwierdzenie w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 marca 2000 r. sygn. akt P 20/03, zgodnie z którym ograniczenia w korzystaniu z wolności tworzenia i działania partii politycznych mogą wynikać jedynie wprost z postanowień Konstytucji;
- w sprawie prowadzenia przez partię zbiórki publicznej na cele charytatywne Komisja podkreśliła, że zgodnie z art. 24 ust. 6 ustawy partia polityczna nie może prowadzić zbiórek publicznych. Nie ma jednak przeszkód, by majątek zgromadzony przez partię na zasadach ogólnych, zgodnie z art. 24 ust. 2 ustawy o partiach politycznych, mógł być przeznaczony na cele charytatywne, jeżeli możliwość taką przewiduje statut partii. Na cele charytatywne nie mogą być natomiast przeznaczone środki z Funduszu Wyborczego.
- Państwowa Komisja Wyborcza gromadziła doświadczenia i wnioski dotyczące praktyki stosowania przepisów ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych i na tej podstawie przygotowała i przedstawiła Marszałkowi Sejmu propozycje zmian w ustawie.

Zaproponowane zmiany miały na celu wyeliminowanie rozbieżności interpretacyjnych w zakresie stosowania przepisów, wypełnienie istniejących luk prawnych, zwiększenie przejrzystości finansowania partii.

Dotyczyły w szczególności: jednoznacznego określenia wysokości rocznej subwencji wypłacanej partiom politycznym w kolejnych latach kadencji; określenia podstawy do wyliczania wpłat na Fundusz Eksperycki; uściślenia sposobu informowania Komisji o utworzeniu i likwidacji Funduszu Wyborczego, w tym określenia sposobu postępowania ze środkami finansowymi w przypadku jego likwidacji; zracjonalizowania procedury kontroli sprawozdań finansowych partii politycznych przez biegłych rewidentów, archiwizacji materiałów i dokumentów dotyczących finansowania partii.

- 2) Zgodnie z ustawą z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, w teleinformatycznym portalu – Biuletyn Informacji Publicznej (www.pkw.gov.pl/BIP), na stronie internetowej Państwowej Komisji Wyborczej www.pkw.gov.pl udostępniane są zainteresowanym podmiotom i obywatelom informacje dotyczące działalności Państwowej Komisji Wyborczej, komisarzy wyborczych oraz Krajowego Biura Wyborczego. Informacje zawarte w Biuletynie obejmują oprócz statusu prawnego i organizacji organów i służb wyborczych, zakres ich działalności w tym: wyniki głosowania i wyborów oraz referendów; informacje o komitetach wyborczych i podmiotach uczestniczących w referendach; uchwały podejmowane przez Państwową Komisję Wyborczą, w tym uchwały dotyczące: sprawozdań finansowych komitetów wyborczych i partii politycznych, ustalenia dotacji podmiotowych z budżetu państwa, wystąpienie do sądu o orzeczenie przepadku korzyści majątkowych; budżetów wyborczych i budżetów na prowadzenie referendów ogólnokrajowych, także własnego budżetu Krajowego Biura Wyborczego. Dostęp do informacji zawartych w BIP jest możliwy poprzez stronę www.pkw.gov.pl, w formie plików komputerowych, kserokopii dokumentów, przez pocztę lub faksem, ustnie bądź telefonicznie. Udostępnianie co do zasady jest bezpłatne, chyba że charakter dokumentu pociąga za sobą dodatkowe koszty, np. dyskietek lub CD-ROM. Szczegółowe informacje w tej materii są zawarte w zamieszczonym komunikacie Kierownika Krajowego Biura Wyborczego.
- 3) Zgodnie z ustawą o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne, prowadzony jest przez Państwową Komisję Wyborczą i komisarzy wyborczych Rejestr Korzyści uzyskiwanych przez te osoby. Rejestr jest prowadzony i udostępniany w formie elektronicznej ([www.pkw.gov.pl/Rejestr Korzyści](http://www.pkw.gov.pl/Rejestr_Korzyści)); nie udostępnia się dokumentów źródłowych.

II. Upowszechnianie prawa, wymiana doświadczeń.

- 1) Trwałą cechą działalności Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowego Biura Wyborczego jest gromadzenie doświadczeń z praktyki przeprowadzania wyborów i działalności wybranych organów w czasie ich kadencji. Zgromadzone tą drogą wnioski stanowią źródłowy materiał formułowania analiz, wniosków i propozycji legislacyjnych w zakresie usprawniania prawa wyborczego. Wnioski i analizy w tej materii – jak wcześniej przedstawiono- Państwowa Komisja Wyborcza sygnalizowała właściwym organom – Prezydentowi RP, Marszałkom Sejmu i Senatu, Prezesowi Rady Ministrów. Są one w znacznym zakresie wykorzystywane w procesie usprawniania systemu wyborczego i znalazły wyraz w dokonanych zmianach w Ordynacji wyborczej do Sejmu i do Senatu, Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, ustawie o bezpośrednim wyborze wójta, burmistrza i prezydenta miasta,

ustawach samorządowych i o referendum lokalnym, w ustawie o referendum ogólnokrajowym oraz ustawie – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego. Zasadą działalności w tym zakresie jest aktywny współdziałanie we wszystkich etapach procesu legislacyjnego prowadzonego w Sejmie i Senacie, i – w toku realizacji zadań wyborczych - stałe współdziałanie z właściwymi organami w zakresie wydawania przez nie aktów wykonawczych do ustaw wyborczych; zgłaszane były do tych aktów propozycje, opinie i wnioski, prowadzono robocze konsultacje, przekazywano projekty rozwiązań legislacyjnych. Współdziałanie było również prowadzone w zakresie nowelizacji aktów prawnych, dokonywanej w celu zapewnienia należytej spójności regulacji prawnej danej materii w całym systemie wyborczym. W szczególności współpracowano w tym zakresie z ministrem właściwym dla spraw administracji publicznej – przy zmianach rozporządzeń regulujących świadczenia przysługujące członkom komisji wyborczych w wyborach do Sejmu, Senatu i referendum ogólnokrajowych oraz komisarzom wyborczym i członkom komisji w wyborach do rad gmin, rad powiatu i sejmików województw; z Krajową Radą Radiofonii i Telewizji - w zakresie podziału czasu antenowego, przygotowania i rozpowszechniania audycji wyborczych w wyborach i referendach.

- Kontynuowano działania w zakresie powszechnego stosowania techniki informatycznej w przeprowadzaniu wyborów i referendów. Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła kierunki rozwoju systemu informatycznego „Platforma Wyborcza”. W ramach „Platformy...” przewiduje się rozbudowę systemu informatycznego Państwowej Komisji Wyborczej oraz komisji okręgowych i rejonowych, a ponadto zorganizowanie obsługi informatycznej na poziomie obwodów głosowania. Podjęte zostały odpowiednie przygotowania prawne i organizacyjne, m.in. w zakresie legislacyjnym oraz ustalenia, wspólnie z urzędami gmin i miast, konkretnych potrzeb lokalowych, sprzętowych, osobowych i finansowych związanych z wdrożeniem tego przedsięwzięcia.
- 2) Kontynuowane są w różnych formach działania służące upowszechnianiu prawa i doświadczeń wyborczych.
- Krajowe Biuro Wyborcze wydaje regularnie biuletyn informacyjny „Przegląd wyborczy”, w którym przede wszystkim jest prezentowana działalność Państwowej Komisji Wyborczej – jej rozstrzygnięcia, wyjaśnienia i opinie. Przedstawione są informacje i problemy prawne oraz doświadczenia praktyki wyborczej w jednostkach samorządu terytorialnego, m.in. w zakresie postępowań i rozstrzygnięć sądów w sprawach związanych z wygaśnięciem mandatu radnego. W 2004 r. wydano 6 zeszytów „Przeglądu wyborczego”. Z wydawnictwa korzystają głównie, zgodnie z

przeznaczeniem, organy i służby wyborcze, a także pracownicy administracji samorządowej. Interesują się nim również inne organy, pracownicy naukowcy, studenci, dziennikarze. Jest ono przekazywane również prezydium Sejmu i Senatu, klubom i kołom poselskim i senatorskim, komisjom parlamentarnym, instytucjom zajmującym się problematyką wyborczą, bibliotekom. Kontynuowany jest cykl wydawniczy „Prawo wyborcze”, obejmujący publikowane po każdych wyborach zbiory aktów prawnych i wyników wyborczych. Zostało też wydane obszerne wydawnictwo specjalne, poświęcone wyborom posłów Parlamentu Europejskiego, obejmujące przepisy prawne w tej materii, działania związane z przygotowaniem wyborów oraz ich przebieg i wyniki głosowania, a także postępowanie Sądu Najwyższego w sprawach protestów wyborczych i rozstrzygnięcie o ważności wyborów.

- Różnego rodzaju inicjatywy służące poznawaniu i upowszechnianiu przepisów prawa wyborczego i procedur wyborczych są coraz szerzej podejmowane także przez komisarzy wyborczych i delegatury Krajowego Biura Wyborczego; obserwuje się jednocześnie zwiększające się zainteresowanie tą problematyką uczelni, studentów, jednostek oświatowych, wydawnictw lokalnych i prasy.
  - Państwowa Komisja Wyborcza i Kierownik Krajowego Biura Wyborczego odbywają okresowe spotkania z komisarzami wyborczymi i dyrektorami zespołów i delegatur Biura. W 2004 r. odbyły się 2 takie spotkania. Były one poświęcone omówieniu przepisów Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego oraz zadaniom w zakresie przygotowania i przeprowadzenia wyborów, wymianie doświadczeń z realizacji ustaw samorządowych oraz bieżącym zadaniom i problemom działalności organów i aparatu wyborczego: realizacji budżetu, organizacji pracy, nadzoru i pomocy w sprawach związanych ze zmianami w składach rad i referendum gminnym, prowadzeniu rejestru wyborców, informatyce wyborczej, archiwizowaniu dokumentów z wyborów.
- 3) Niektóre rozwiązania polskiego prawa wyborczego i doświadczenia w organizacji wyborów stanowią przedmiot zainteresowania i odpowiedniego wykorzystania w rozwiązaniach wyborczych w innych krajach. Kontynuowane były różne formy współpracy i wymiany doświadczeń w tym zakresie.
- Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej sędzia Ferdynand Rymarz uczestniczył w obserwacji wyborów parlamentarnych w Hiszpanii, które odbyły się 14 marca 2004 r. W obserwacji tych wyborów uczestniczyły także delegacje z Francji, Wielkiej Brytanii i niektórych państw Ameryki Łacińskiej. Wymieniono

robocze spostrzeżenia i doświadczenia dotyczące organizacji i przebiegu głosowania, w tym pilotażowego głosowania elektronicznego.

- Członkowie Państwowej Komisji Wyborczej: sędziowie Stefan Jaworski i Stanisław Kosmał przebywali na obserwacji wyborów prezydenta Federacji Rosyjskiej przeprowadzonych również w dniu 14 marca 2004 r. Obserwowali oni przebieg głosowania w kilku obwodach (w Moskwie i Zwinogradzie) spotkali się także z komisjami wyborczymi. Wybory były obserwowane przez przedstawicieli wielu państw i organizacji międzynarodowych.
- Udział w obserwacji wyborów do Parlamentu Europejskiego w Polsce, przeprowadzonych w dniu 13 czerwca 2004 r. wzięli przedstawiciele Centralnej Komisji Wyborczej Ukrainy oraz Królewskiej Komisji Wyborczej przy Parlamencie Zjednoczonego Królestwa (Wielkiej Brytanii). Obserwowali oni głosowanie i pracę obwodowych komisji wyborczych w okręgu nr 4, zostali przyjęci przez Państwową Komisję Wyborczą, spotkali się z Komisarzem Wyborczym i dyrektorem Delegatury Krajowego Biura Wyborczego w Warszawie.
- W dniach 8 - 12 lipca 2004 r. gościła w Warszawie 4 osobowa delegacja Trybunału Wyborczego Federalnej Władzy Sądowniczej Meksyku. Celem wizyty było poznanie systemu wyborczego oraz systemu sądownictwa wyborczego w Polsce. Delegacja odbyła spotkanie z Państwową Komisją Wyborczą, poświęcone omówieniu problematyki polskiego prawa wyborczego i praktyki jego stosowania, złożyła wizytę Przewodniczącemu Trybunału Konstytucyjnego oraz Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego. W dniu 10 lipca w Białej Podlaskiej delegacja zapoznała się z pracą i zadaniami komisarzy wyborczych.

W podziękowaniu przesłanym na ręce Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej przez przewodniczącego delegacji Meksyku przekazano uznanie dla pracy organów wyborczych w Polsce oraz podziękowanie za przyjęcie i opiekę nad delegacją.

W dniach 9 - 11 września 2004 r. Kierownik Krajowego Biura Wyborczego Kazimierz W. Czaplicki uczestniczył w Zgromadzeniu Ogólnym Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych Centralnej i Wschodniej Europy, które odbyło się w Tiranie w Albanii, a współgospodarzem obok Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych była Centralna Komisja Wyborcza Albanii.

W Konferencji uczestniczyli przedstawiciele 12 państw - członków Stowarzyszenia, a ponadto przedstawiciele międzynarodowych instytucji: Rady Europy, Komisji Europejskiej, OBWE, Międzynarodowego Instytutu Demokracji i Pomocy Wy-

borczej "IDEA", Stowarzyszenia Władz Wyborczych Afryki, Komisji Wyborczej przy Parlamencie Wielkiej Brytanii, Komisji Pomocy Wyborczej USA, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Holandii, Hiszpanii, ODIHR, USAID; byli obecni także wystawcy elektronicznego sprzętu wyborczego z Europy, USA i Kanady.

Temat główny plenarnej części obrad stanowiła problematyka frekwencji wyborczej, a w tym kontekście uczestnictwo w wyborach młodych wyborców.

Omawiano także kwestie prowadzenia badań globalnych nad partiami politycznymi w wyborach oraz doświadczenia z ostatnich wyborów do Parlamentu Europejskiego w państwach Europy Centralnej i Wschodniej.

W ramach warsztatów problemowych dyskusję nad głosowaniem elektronicznym prowadził członek Zarządu Stowarzyszenia Kierownik Krajowego Biura Wyborczego Kazimierz W. Czaplicki.

- W dniach 9–12 października 2004 r. w czasie wyborów parlamentarnych na Litwie przebywali Zastępca Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej sędzia Stanisław Kosmal oraz dyrektor Zespołu Prezydialnego Krajowego Biura Wyborczego Marian Dzięgielewski. Obserwowali oni głosowanie w obwodach w Wilnie i Trokach. Spotkali się także z Centralną Komisją Wyborczą.
- W dniach 14–16 października 2004 r. w Meksyku odbył się Drugi Iberoamerykański Kurs Sądownictwa Wyborczego, w którym udział wzięli Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej sędzia Ferdynand Rymarz i Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej Kazimierz W. Czaplicki. Organizatorem wizyty był Trybunał Wyborczy Władzy Sądowniczej Meksyku.

Głównym tematem obrad była problematyka międzynarodowej współpracy wyborczej oraz znaczenie wymiaru sprawiedliwości dla demokracji. Na tym tle omówiono doświadczenia wymiaru sprawiedliwości wyborczej, w tym czynnika społecznego w tym zakresie.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wygłosił referat na temat sądownictwa wyborczego w Polsce, które zostało przyjęte z zainteresowaniem i aprobatą. Udzielił także na ten temat wywiadu w telewizji i w prasie.

- W dniu 6 grudnia 2004 r. roboczą wizytę w Państwowej Komisji Wyborczej złożył sędzia Federalnego Trybunału Wyborczego Meksyku J. Orozco.
- W ramach współdziałania z Europejskim Instytutem na Rzecz Demokracji Przewodniczący i Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej odbyli spotkania z przedstawicielami organizacji pozarządowych Azerbejdżanu w dniu 6 maja, Ukrainy w

dniu 8 czerwca, Tadżykistanu w dniu 3 grudnia 2004 r. oraz Kirgistanu w dniu 15 grudnia, poświęcone problematyce prawa wyborczego i organizacji wyborów.

- Przełożono na język polski:

- 1) Projekt Europejskiej Konwencji o Standardach Wyborczych, Prawach Wyborczych i Wolnościach.

Projekt ten został przyjęty przez uczestników Międzynarodowej Konferencji Stowarzyszenia Urzędników Wyborczych Centralnej i Wschodniej Europy (ACEEEO) na posiedzeniu w dniach 26-28 września 2002 r. w Moskwie. ACEEEO posiada status konsultanta Rady Europy.

Projekt uzyskał aprobatę Komisji Europejskiej na 58 Sesji Plenarnej Komisji „Do Demokracji przez Prawo”, która odbyła się w dniach 12-13 marca 2004 r. w Wenecji /Opinia Nr 253/2003 CDL-AD(2004)010/;

- 2) Zalecenia Komitetu Ministrów Rady Europy REC(2004)11 dla państw członkowskich dotyczące standardów głosowania elektronicznego.

W zaleceniach wskazano m.in. iż z uwagi na coraz szersze stosowanie w życiu codziennym nowych technik informacji i komunikacji, państwa członkowskie winny wykazać zainteresowanie korzystaniem z tych środków także w prowadzeniu głosowania. Podkreślono jednocześnie, że głosowanie elektroniczne winno respektować wszystkie zasady demokratycznych wyborów i referendum, być wiarygodne i bezpieczne. Celem zapewnienia bazy dla dalszych możliwych działań w tym zakresie Komitet Ministrów postuluje prowadzenie przez państwa członkowskie obserwacji i analiz tej instytucji oraz informowanie o ich wynikach Rady Europy;

- 3) Materiały Międzynarodowego Instytutu Demokracji i Pomocy Wyborczej (IDEA) obejmujące wyniki badań o frekwencji wyborczej w Europie Zachodniej, w tym również aspekt głosowania elektronicznego. Dane zebrane przez International IDEA dotyczą frekwencji i uczestnictwa w wyborach, poczynając od 1945 r., 15 krajów Unii Europejskiej sprzed 2004 r. oraz Malty, Norwegii i Szwajcarii. W rozdziale dotyczącym frekwencji wyborczej, w związku z ogólną tendencją do spadku zainteresowania udziałem wyborców w głosowaniu stwierdza się potrzebę rozważenia różnych form ułatwienia wyborcom głosowania, np. elektronicznie, przez pocztę, internet lub telefon komórkowy. Prowadzone są testy nad poszerzaniem ułatwień w tym zakresie, np. w Wielkiej Brytanii i niektórych kantonach Szwajcarii.

W ocenach tych inicjatyw podkreśla się jednak konieczność zapewnienia tajności i rzetelności głosowania, ale także i wysokie koszty bezpieczeństwa związane z ich wprowadzeniem. Np. zaznacza się, że środki wsparcia frekwencji mogą skutkować innymi problemami podważającymi zaufanie do instytucji wyborów, np. stwarzać możliwość głosowania za całą rodzinę. Wyrażane są również wątpliwości, czy te ułatwienia faktycznie wpłyną na zwiększenie udziału w wyborach. Trwają także dyskusje, czy istnieje związek między rolą mediów a frekwencją wyborczą? Czy działanie coraz większej liczby stacji telewizyjnych, gazet, stacji radiowych stwarza społeczeństwu możliwość szerszego dostępu i wglądu w wybory i politykę, czy też szeroka aktywność mediów prowadzi do zniechęcenia omawianą problematyką i braku zainteresowania społeczeństwa wyborami;

- 4) Opracowanie Komisji Wyborczej Wielkiej Brytanii pt.: "Dostarczanie demokracji? Przyszłość głosowania przez pocztę". Badania dają autorom podstawę do sformułowania wniosku, że na ogół wyborcy są pozytywnie nastawieni do tej formy głosowania, jednakże nie jest to ocena bez zastrzeżeń i wątpliwości zwłaszcza co do zagwarantowania zasady pełnej tajności głosowania.

* * *

Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z ustawowym statutem organu kolegialnego, pracowała i rozstrzygała sprawy na posiedzeniach; w 2004 r. Komisja odbyła 35 posiedzeń.

Zmiany powołanych wyżej ustaw zostały ogłoszone w:

- 1) Dz. U. z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. nr 57, poz. 507 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 25, poz. 219,
- 2) Dz. U. z 2001 r., Nr 74, poz. 786 i Nr 154, poz. 1802; z 2002 r. Nr 14, poz. 128, Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. Nr 57, poz. 507 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 25, poz. 219,
- 3) Dz. U. z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271, z 2003 r. nr 57, poz. 507 i Nr 130, poz. 1188, z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 102, poz. 1055,
- 4) Dz. U. z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 102, poz. 1055, Nr 167, poz. 1760,
- 5) Dz. U. z 2002 r. Nr 127, poz. 1089 i Nr 214, poz., 1806 i z 2004 . Nr 102, poz. 1055,
- 6) Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271 oraz z 2004 r. Nr 102, poz. 1055,
- 7) Dz. U. z 2001 Nr 154, poz. 1802, z 2002 r. Nr 127, poz. 1089, z 2003 r. Nr 57, poz. 507 i z 2004 r. Nr 25, poz. 219,
- 8) Dz. U. z 1998 r. Nr 113, poz. 715 i Nr 162, poz. 1126, z 1999 r. Nr 49, poz. 483, z 2000 r., Nr 26, poz. 306, z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 214, poz. 1806, z 2003 r. Nr 137, poz. 1302,

- 9) Dz. U. z 1999 r. Nr 57, poz. 618, Nr 62, poz. 681 i Nr 63, poz., 701, z 2000 r. Nr 43, poz. 488 i Nr 50, poz. 600, z 2002 r. Nr 14, poz. 128, Nr 74, poz. 676, Nr 84, poz. 765, Nr 153, poz. 1271, Nr 175 poz. 1434, z 2003 r. Nr 44, poz. 390, Nr 99, poz. 921 i z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 102, poz. 1055,
- 10) Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 214, poz. 1806 oraz z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 214, poz. 1806,
- 11) Dz. U. z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 153, poz. 1271, Nr 200, poz. 1688, Nr 214, poz. 1806 oraz z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055,
- 12) Dz. U. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 153, poz. 1271 i Nr 214, poz. 1806 oraz z 2003 r. Nr 162, poz. 1568, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055 i Nr 116, poz. 1206,
- 13) Dz. U. z 2002 r. Nr 153, poz. 1271 i z 2004 r. Nr 25, poz. 219, Nr 33, po. 285, Nr 102, poz. 1055,
- 14) Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 874, z 2004 r. Nr 102, poz. 1055,
- 15) Dz. U. z 1988 r. Nr 41, poz. 324, z 1999 r. Nr 34, poz. 187, z 1990 r. Nr 29, poz. 173, z 1991 r. Nr 100, poz. 442, z 1996 r. Nr 114, poz. 542, z 1997 Nr 88, poz. 554 i Nr 121, poz. 770, z 1999 r. Nr 90, poz. 999, z 2001 r. Nr 112, poz. 1198, z 2002 r. Nr 153, poz. 1271, z 2004 r. Nr 111, poz. 1181,
- 16) Dz. U. z 2001 r. Nr 110, poz. 1189, z 2002 r. Nr 74, poz. 676, Nr 78, poz. 716, z 2003 r. Nr 128, poz. 1176 i Nr 130, poz. 1190, z 2004 r. Nr 93, poz. 887.

* W ramach udzielania wyjaśnień w sprawach budzących wątpliwości Państwowa Komisja Wyborcza:

- zajęła stanowisko dotyczące możliwości „samorozwiązania się” komitetu wyborczego utworzonego w celu udziału w wyborach Prezydenta RP w 2000 r. – stwierdzając, że przesłanki utraty bytu prawnego komitetu określa art. 87j ustawy o wyborze Prezydenta RP (Dz. U. z 2000 r. Nr 47 , poz. 544). Stanowi on, że komitet ulega rozwiązaniu z mocy prawa po przyjęciu sprawozdania wyborczego komitetu przez Państwową Komisję Wyborczą, po bezskutecznym upływie terminu do wniesienia skargi, o której mowa w art. 87i ust. 1 ustawy, albo po wydaniu orzeczenia uwzględniającego skargę na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odrzucenia sprawozdania (art. 87i ust. 2). Przepisy ustawy nie przewidują rozwiązania się komitetu na podstawie uchwały podjętej przez osoby, które utworzyły ten komitet;
- w sprawie dokonywania zmian granic okręgów wyborczych i podziału gmin na obwody głosowania przypominała, że zgodnie z art. 31 ust. 1 Ordynacji wyborczej do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw (Dz. U. z 2003 r. Nr 159, poz. 1547 ze zm.) zmiana w podziale gminy na obwody głosowania może nastąpić wyłącznie jeżeli konieczność taka wynika ze zmian granic gminy, zmiany liczby mieszkańców w gminie lub w obwodzie głosowania, zmiany liczby radnych w radzie gminy lub zmian w podziale gminy na okręgi wyborcze; a zgodnie z art. 92 ust. 1 tej ustawy - zmiana granic

okręgów wyborczych może nastąpić wyłącznie jeżeli konieczność taka wynika ze zmiany w podziale terytorialnym państwa, zmiany liczby mieszkańców danej gminy, zmiany liczby radnych w radzie gminy lub zmiany liczby radnych wybieranych w okręgach wyborczych.

Powyższe zmiany mogą być dokonywane w okresie, w którym zgodnie z art. 193 ust. 4 Ordynacji wyborczej nie przeprowadza się wyborów uzupełniających, nie później jednak niż na 3 miesiące przed upływem kadencji rady.

Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw nie przewiduje dokonywania zmian w podziale na obwody głosowania i zmian granic okręgów wyborczych z innych przyczyn i w innym terminie. Jeżeli wymienione wyżej przesłanki nie zachodzą, rada gminy (miejska) nie może dokonać takich zmian.

WYMIANA DOŚWIADCZEŃ Z ZAGRANICĄ

- * Na zaproszenie Rady Europy – Europejskiej Komisji dla Demokracji Przez Prawo, członek Państwowej Komisji Wyborczej sędzia Andrzej Kisielewicz uczestniczył w II Konferencji Organów Zarządzających Wyborami, która odbyła się w Strasburgu w dniach 10 i 11 lutego 2005 r. Tematami konferencji były: systemy zarządzania wyborami i frekwencja wyborcza. Poświęcono tym zagadnieniom, w różnych aspektach liczne referaty i wystąpienia.

Zainteresowanie zebranych koncentrowało się na kwestiach udziału obywateli w wyborach, w tym przeciwdziałaniu obniżającej się frekwencji wyborczej oraz stosowaniu różnych rozwiązań ułatwiających udział wyborców w głosowaniu. Na tym tle mówiono o wprowadzeniu głosowania elektronicznego w lokalach wyborczych oraz na odległość, np. w Szwecji i Szwajcarii – przez telefony komórkowe i przez internet. Podkreślano, że wprowadzenie nowych form głosowania jest potrzebne, mimo że może częściowo podważać wiarygodność wyborów i wymaga odważnych decyzji politycznych. Dość powszechną formą głosowania jest głosowanie przez pocztę stosowane pomocniczo w wyborach, choć rodzi ono również wątpliwości, czy taka forma zapewnia autonomiczność indywidualnych decyzji wyborców.

Wprowadzenie obowiązku głosowania pod karą grzywny (np. w Belgii do 50 euro) też nie jest rozwiązaniem skutecznym, gdyż grzywny nie są egzekwowane. W poszukiwaniu środków zaradczych dla spadającej frekwencji zastanawiano się, czy głosowanie w soboty i niedziele jest rozwiązaniem dobrym, gdyż dni te są przeznaczone często na wyjazdy rodzinne i wypoczynek poza miastem zamieszkania wyborców.

- * Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej Kazimierz W. Czaplicki odbył spotkanie robocze z p. St. Smoleniem - doradcą politycznym Międzynarodowej Dywizji w Iraku, który

zgłosił prośbę o spotkanie Państwowej Komisji Wyborczej z przedstawicielami organów wyborczych Iraku poświęcone problematyce organizacji przewidywanych tam wyborów parlamentarnych i referendum konstytucyjnego. Przyjęto wstępny termin spotkania w miesiącu czerwcu 2005 r..

Z PRAC KRAJOWEGO BIURA WYBORCZEGO

- * Kierownik Krajowego Biura Wyborczego, jego zastępca i merytoryczni pracownicy Biura systematycznie uczestniczyli w pracach Podkomisji Nadzwyczajnej Sejmu powołanej do spraw zmian w Ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu oraz Podkomisji Nadzwyczajnej do rozpatrzenia projektów ustawy o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne.
- * W dniu 21 lutego 2005 r. odbyło się spotkanie Komisarza Wyborczego i kierownika Delegatury KBW w Chełmie z urzędnikami wyborczymi urzędów miast i gmin. W spotkaniu udział wzięli także wójtowie oraz kierownik Oddziału Spraw Obywatelskich i Migracji Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego. Spotkanie było poświęcone omówieniu zadań wyborczych w związku z przypadającymi w 2005 r. wyborami, w tym zasad wdrażania obsługi informatycznej wyborów, prowadzeniu stałych rejestrów wyborców, dokonaniu przeglądu obwodów głosowania i ich siedzib.